

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління

Кафедра економіки і підприємництва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

на тему

Диверсифікація ризиків підприємства в умовах війни (на прикладі ПП

«ТІМУРАГРО»

другий (магістерський) рівень

спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Виконала: здобувачка групи УПЕП-22дм

Н. М. Плехова

(підпис)

Керівник

_____

Я. В. Бурко

(підпис)

Завідувач кафедри

_____

І. М. Семененко

(підпис)

Рецензент _____

Київ – 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 80 с., 12 рис., 9 табл., 44 дж., 9 додатків

Метою роботи – є аналіз та обґрунтування ефективних стратегій диверсифікації ризиків для підприємства ПП «ТІМУРАГРО»

Об'єктом дослідження – діяльність агропідприємства ПП «ТІМУРАГРО» в міжнародному бізнес-середовищі.

Предметом дослідження – стратегії та методи диверсифікації ризиків, спрямовані на забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

У роботі розглядається стратегії диверсифікації ризиків підприємства, вплив війни та інших факторів на ринкові умови, розробка рекомендацій для поліпшення стратегії, використання різних методів дослідження, такі як аналіз фінансово-економічних показників підприємства ПП «ТІМУРАГРО», аналіз зовнішніх ринків та конкурентів, агропідприємство, зокрема ПП «ТІМУРАГРО», повинно адаптувати стратегії диверсифікації ризиків до глобальних умов. Взаємозв'язки міжнародних ринків та нестабільність у світі підкреслюють важливість ефективного управління ризиками. Технологічні виклики, конкуренція та геополітичні зміни потребують ретельного підходу до стратегічного управління для забезпечення успішності агропідприємства в різних частинах світу.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ, РИЗИКИ, КОНКУРЕНЦІЯ, ЕКОНОМІЧНЕ
СЕРЕДОВИЩЕ, МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ , СТРАТЕГІЯ
ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ, АНАЛІЗ, ВИРОБНИЧА-ГОСПОДАРСЬКА
ДІЯЛЬНІСТЬ, АГРОПІДПРИЄМСТВА, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЕКСПАНСІЯ

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ ТА СПРИЯТЛИВОСТІ УМОВ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ТІМУРАГРО».....	6
1.1 Система управління ризиками та її проблеми.....	6
1.2 Диверсифікація ризиків та її роль у сільському господарстві.....	13
1.3 Зовнішньоторговельні відносини між Україною та Польщею.....	20
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ТІМУРАГРО».....	25
2.1. Виробничо-господарська та міжнародна діяльність ПП «ТІМУРАГРО»	25
2.2. Оцінка та стан агропідприємств в умовах воєнного стану.....	31
2.3. Експансія між ринком Польщі та ПП «ТІМУРАГРО».....	38
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ ПП «ТІМУРАГРО».....	55
3.1 Стратегія диверсифікації ризиків та її наслідки для агропідприємства...	55
3.2 Результати та ефективність заходів пов'язаних із вдосконаленням диверсифікації ризиків.....	64
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність дослідження визначається необхідністю вивчення та вдосконалення стратегій диверсифікації ризиків в умовах глобального бізнес-середовища. Зростання взаємозв'язків міжнародних ринків та розвиток глобальної економіки створюють унікальні виклики для суб'єктів міжнародного бізнесу. Нестабільність в одному регіоні може миттєво впливати на підприємства у інших частинах світу, підкреслюючи важливість ретельного управління ризиками. Політичні, економічні та соціальні турбуленції на світових ринках стають все більш непередбачуваними. Підприємства повинні виробляти стратегії, спрямовані на зменшення негативного впливу таких факторів і забезпечення стійкості у будь-яких умовах. З швидким розвитком технологій з'являються нові ризики, такі як кібербезпека та залежність від технологічних інфраструктур. Підприємства повинні адаптуватися до цих змін, ефективно управляючи технологічними ризиками. Зростання конкуренції в умовах глобального бізнесу вимагає від підприємств розробки стратегій, що дозволяють виокремитися і забезпечують ефективність у різних географічних областях. Умови військового конфлікту можуть суттєво змінити міжнародні відносини та впливати на міжнародний бізнес. Підприємства повинні вміло адаптуватися до нових геополітичних реалій та розвивати стратегії, які зменшують їхню залежність від конкретних ринків.

Об'єкт дослідження: діяльність агропідприємства ПП «ТІМУРАГРО» в міжнародному бізнес-середовищі.

Предмет дослідження: стратегії та методи диверсифікації ризиків, спрямовані на забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

Мета дослідження: аналіз та обґрунтування ефективних стратегій диверсифікації ризиків для підприємства ПП «ТІМУРАГРО»

Для досягнення мети перед нами стоять такі завдання:

- розглянути теоретичні аспекти системи управління ризиками;
- проаналізувати виробничо-господарську, міжнародну та фінансово-економічну діяльність підприємства ПП «ТІМУРАГРО»;

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, порівняльний аналіз, статистичний аналіз, аналіз фінансової звітності підприємства, SWOT – аналіз, PEST- аналіз.

Науково-практична новизна отриманих результатів полягає в розробці конкретних рекомендацій щодо вибору та впровадження стратегій диверсифікації ризиків для суб'єктів міжнародного бізнесу. Ці результати є актуальними та важливими для усіх, хто зацікавлений у підвищенні стійкості та успішності своєї діяльності на міжнародному ринку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА СПРИЯТЛИВОСТІ УМОВ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ТІМУРАГРО»

1.1 Система управління ризиками та її проблеми

У будь-якій сфері діяльності головна мета системи управління ризиками - забезпечити найбільш ефективне використання наукових результатів і обмежених коштів, а також зробити результати діяльності максимально передбачуваними, тобто максимально зменшити невизначеність щодо цих результатів.

Диверсифікація ризиками - це складний процес, що включає різні кроки та етапи, які не завжди виконуються послідовно. Диверсифікація ризиками-це безперервний процес, який включає в себе виявлення та аналіз ризиків, вимірювання ризиків, пошук шляхів подолання ризиків та регулярну оцінку ефективності вже вжитих заходів [1].

Загальна схема управління ризиками однакова для будь-якої організації, компанії, соціальної системи чи окремої особи. Вона базується на традиційних підходах до вирішення будь-якої проблеми:

- Ідентифікація проблеми;
- Збір інформації для вирішення;
- Прийняття рішення;
- Реалізація рішень;
- Управління реалізацією та координацією.

Система управління ризиками складається з низки кроків (етапів):

Крок 1. визначення цілей організації

Крок 2. визначення потреби в управлінні ризиками

Крок 3. Рішення про створення системи управління ризиками

Крок 3. Визначення цілей та вимог до системи управління ризиками

Крок 4. Визначення обмежень системи управління ризиками

Крок 5. Ідентифікація ризиків

Крок 6. Вимірювання (кількісна оцінка) ризиків

Крок 7. Визначення критеріїв суттєвості ризиків.

Крок 8. Ранжування ризиків за ступенем важливості.

Крок 9. Аналіз можливих заходів з управління ризиками

Крок 10. Вибір заходів з управління ризиками

Крок 11. Реалізація обраних заходів з управління ризиками

Крок 12. Моніторинг результатів управління ризиками

Крок 13. Коригування системи управління ризиками [2].

Мета та зміст системи диверсифікації ризиків у разі настання ризику.

Причина, чому організації створюють системи диверсифікації ризиків, полягає в тому, щоб забезпечити досягнення необхідних результатів, незважаючи на наявність ризиків.

Всі вимоги до системи управління ризиками поділяються на дві категорії:

- 1) Вимоги на етапі до виникнення ризику;
- 2) Цілі, яких необхідно досягти, коли ризики матеріалізуються.

Залежно від стратегічних цілей організації, особливостей її діяльності, ставлення керівництва до ризику та наявних ресурсів, система управління ризиками може встановлювати такі цілі, які мають бути досягнуті при реалізації ризику:

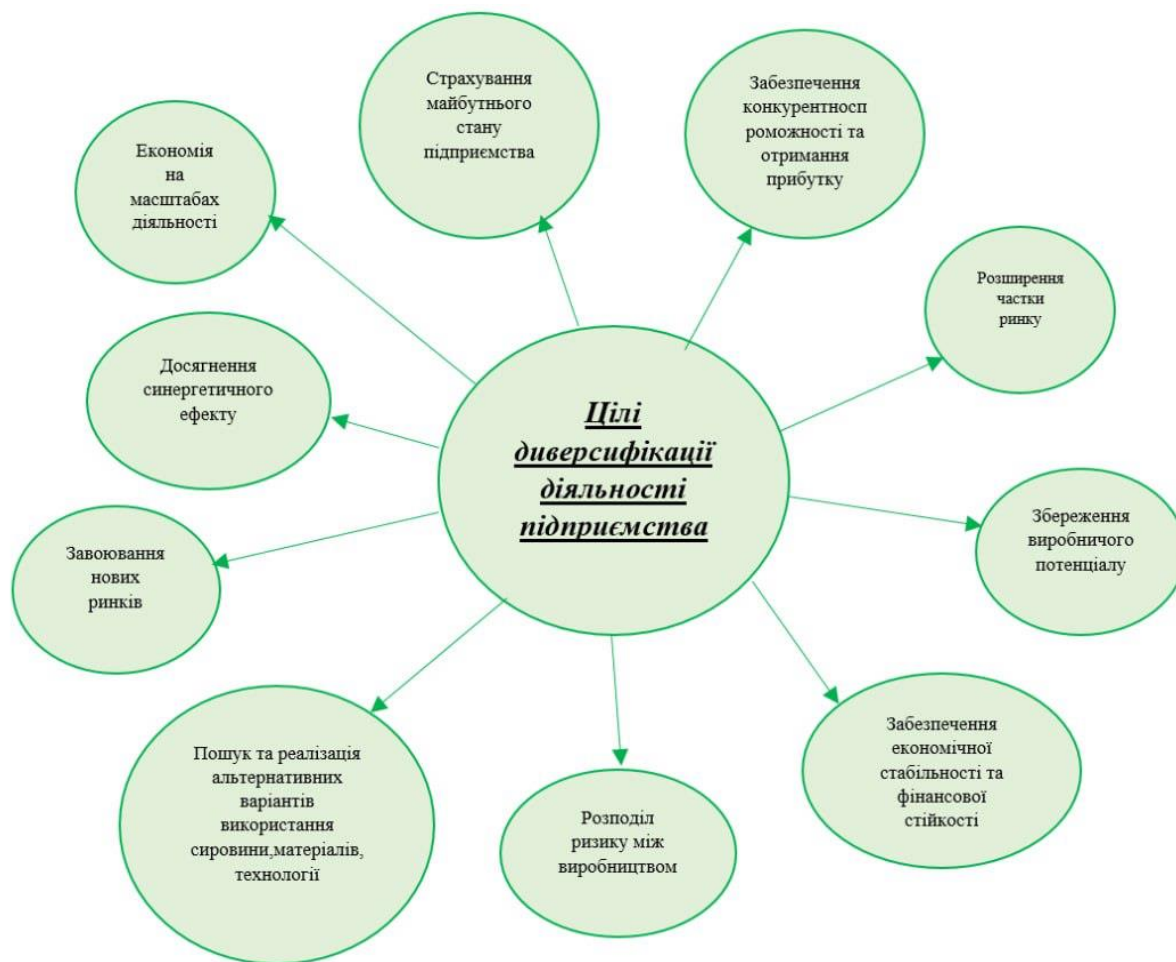

Рис. 1. Цілі диверсифікації діяльності.
Створено автором на основі матеріалів: [3,4,5,7]

Оскільки система управління ризиками є допоміжним елементом до основної діяльності організації на етапі, коли ризики ще не проявилися, вона повинна відповідати наступним аспектам:

- 1) Забезпечення прийняттого рівня ризику;
- 2) Не призводити до необґрунтованих витрат;
- 3) Не порушувати законодавство [3].

Одним з елементів системи управління ризиками є ідентифікація ризиків.

Ідентифікація ризиків - це перший етап системи управління ризиками, який передбачає систематичне виявлення та опис ризиків, характерних для певного виду діяльності і визначення їхніх характеристик.

Ідентифікація ризиків - це процес пошуку, узагальнення та визначення елементів ризику.

Основні елементи ризику:

- Причини, що призводять до виникнення небезпечних подій;
- Небезпечні явища (події), що впливають на об'єкт;
- Види впливів, які можуть призвести до зміни стану об'єкта;
- Наслідки втрат внаслідок впливу та їх оцінка суб'єктом;
- Фактори ризику, що впливають на ймовірність реалізації ризику та тяжкість наслідків.

Табл 1. Внутрішні та зовнішні джерела інформації для ідентифікації ризиків. Створено автором на основі матеріалів: [3,4,5].

Внутрішні джерела інформації для ідентифікації ризиків.	Зовнішні джерела інформації для ідентифікації ризиків.
1) Вивчення документів	1)Страхові компанії
2) Аудитів (перевірок)	2)Державні організації, що здійснюють нагляд за певними сферами діяльності;
3) Спілкування з працівниками.	3)Спеціалізовані організації з оцінки ризиків

Поняття вимірювання (кількісної оцінки) ризиків.

При управлінні ризиками необхідно порівнювати ризики між собою за ступенем небезпеки, яку вони становлять для організації. Для цього кожному ризику присвоюється певне числове значення, що характеризує його інтенсивність (ступінь, рівень).

Основними показниками ризику є ймовірність і наслідок. Ймовірність - це ступінь можливості настання ризику або ступінь впевненості організації в тому, що ризик настане, а наслідок - це ступінь зміни стану об'єкта в результаті настання ризику.

Процес визначення цих величин є вимірюванням або кількісною оцінкою ризику.

Кількісна оцінка ризику - це процес присвоєння значень ймовірності та наслідків ризику.

Кількісна оцінка не завжди є точною. Там, де ймовірність не може бути виражена чисельно, використовуються якісні або кількісні значення ймовірності (наприклад, 1 - "малоймовірно", 2 - "ймовірно", 3 - "дуже ймовірно"). Крім того, результати, які не можна легко оцінити кількісно (наприклад, фізичні або моральні страждання, втрата артефактів тощо) виражаються аналогічно (наприклад, 3 - "дуже серйозні", 2 - "помірні", 1 - "незначні" і т.д.) [4].

Методи вимірювання ризиків

Кількісна оцінка ймовірностей і результатів (або розподілу випадкових величин, що використовуються для моделювання ситуації ризику) може здійснюватися за допомогою різних методів, вибір яких залежить від обсягу доступної інформації, в тому числі статистичної інформації про ризик, і точності необхідних оцінок. Також слід враховувати фактичний рівень ризику.

Чим нижча ймовірність настання події, тим складніше кількісно оцінити ризик.

Загальний принцип при виборі методу вимірювання полягає в максимальному використанні наявних статистичних даних. Якщо статистичні дані недоступні, неадекватні або невідповідні, фактичні дані слід замінити теоретичними гіпотезами або думкою експертів.

Існує чотири групи методів кількісної оцінки ризиків:

- 1) Статистичні методи
- 2) Імовірнісно-статистичні
- 3) Теоретичні/імовірнісні
- 4) Експертиза.

Управління ризиками.

Управління ризиком - це сукупність методів, спрямованих на цілеспрямовану зміну характеристик ризику, зокрема його ймовірності, наслідків та/або передбачуваності.

Ризик-менеджмент - це комбінація наступних методів впливу:

- 1) Уникнення ризику.
- 2) Зменшення ризику:
  - Попередження ризику (зменшення ймовірності);
  - Пом'якшення наслідків;
  - Розподіл та тиражування ризиків;
- 3) Передача ризику для регуляторних цілей

Запобігання та пом'якшення ризиків

Запобігання ризику - це комплекс заходів, спрямованих на зменшення ймовірності (частоти) настання ризику, але не на повне усунення такої можливості.

Пом'якшення наслідків - комплекс заходів, спрямованих на зменшення наслідків ризику в разі його реалізації.

Фінансування ризиків

Поняття фінансування ризиків у спеціальній літературі має дві інтерпретації. У широкому розумінні - це планування та реалізація витрат на управління ризиками; у вузькому розумінні - передбачення та (або) створення фінансових ресурсів для покриття потенційних збитків.

Страховання в диверсифікації ризиків

Страховання в ризик-менеджменті - це процес створення та використання страхових фондів конкретною організацією.

Страховання в диверсифікації ризиків - це процес створення і використання страхових фондів певними групами, які мають страхові інтереси, що виникають внаслідок небезпечних ситуацій у часі і просторі.

Моніторинг та координація систем управління ризиками

Моніторинг є важливим елементом системи управління ризиками. По-перше, він має забезпечити відповідність результатів управління ризиками очікуванням. По-друге, моніторинг забезпечує своєчасне виявлення змін у ситуації та необхідності коригування самої системи. У процесі контролю за впровадженням системи управління ризиками, як і в інших управлінських процесах, можна виділити три етапи:

- 1) Встановлення критеріїв оцінки успішності управління ризиками;
- 2) Порівняння фактичних умов з цими критеріями; та
- 3) виправлення проблем, які не відповідають критеріям (або, за необхідності, коригування самих критеріїв).

Існує два типи критеріїв, що використовуються в управлінні ризиками:

1. Критерії ефективності
2. Операційні критерії [5,6].

1.2. Диверсифікація ризиків та її роль у сільському господарстві

В умовах ринкової економіки, яка піддається впливу спекулятивних чинників на ринку, підприємницька діяльність пов'язана з великою кількістю ризиків, що можуть впливати на фінансові та господарські результати. Ці ризики особливо важливі після переходу до ринкових принципів господарювання. Серед усіх можливих ризиків, які впливають на діяльність підприємств, фінансові ризики є основними, оскільки вони можуть загрожувати подальшому успіху підприємства. Їхній вплив може призвести до зниження фінансових показників та загрози фінансовій стійкості підприємства. Саме тому ефективне управління фінансовими ризиками включає в себе механізми їх управління та нейтралізації.

Один з методів зниження впливу фінансових ризиків - це диверсифікація. Диверсифікація - це підхід, який спрямований на зменшення фінансових ризиків через розподіл капіталу між різними видами діяльності або об'єктами інвестування, які не мають прямого зв'язку між собою. Диверсифікація ризиків дозволяє знизити ризики, які виникають у конкретних сферах діяльності, шляхом розподілу капіталу на різноманітні активи. Цей метод сприяє зниженню концентрації фінансових ризиків і є одним з основних методів зменшення ризиків в управлінні фінансами.

Диверсифікація ризиків використовується для уникнення негативних наслідків випадкових або специфічних ризиків, які можуть виникнути на підприємстві. Цей підхід спрямований на мінімізацію фінансових, інвестиційних та інших ризиків, і полягає в розподілі фінансових ресурсів між різними видами діяльності або інвестицій, які не пов'язані між собою безпосередньо. Головною метою цього підходу є зниження ризиків з мінімальним впливом на дохід. Таким чином, диверсифікація є обґрунтованим методом зниження інвестиційних та фінансових ризиків з мінімальними витратами на його реалізацію.

Диверсифікація означає розширення асортименту виробленої продукції та зміну спрямування ринків збуту, включаючи освоєння нових галузей виробництва. Цей метод спрямований на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності компанії. Він дозволяє знизити фінансовий ризик та

вирівняти можливі негативні впливи завдяки різноманітності галузей, а також при ефективному управлінні може сприяти розширенню діяльності підприємства. Цей метод може бути застосований в різних галузях економіки без обмежень.

При реалізації стратегії диверсифікації ризиків можуть бути використані наступні підходи [7]:

- Вхідження в нові галузі: ця стратегія передбачає придбання, створення нового суб'єкта господарювання або участь у спільному підприємстві. Вона дозволяє підприємству відкривати нові ринки збуту та знижувати залежність від окремих галузевих ризиків.
- Стратегія спорідненої диверсифікації: цей підхід передбачає вхідження в бізнеси, які мають певну "стратегічну відповідність". Ця стратегія стосується галузей, що мають схожі виробничі цикли, що дозволяє передавати знання та досвід з одного бізнесу до іншого та поєднувати споріднені підрозділи з метою зниження витрат.
- Стратегія неспорідненої диверсифікації включає вихід на абсолютно нові ринки, що, з одного боку, може призвести до суттєвого збільшення витрат через відсутність матеріально-технічної бази, але, з іншого боку, відкриває нові можливості. Цей метод допомагає уникнути окремого негативного впливу галузевого фактора шляхом стабілізації грошового потоку завдяки іншим видам діяльності.
- Стратегія виключення та ліквідації, оновлення та реструктуризації передбачає звуження діапазону диверсифікації до меншої кількості видів діяльності. Ця стратегія зазвичай використовується, коли керівництво корпорації вирішує, що вона стала занадто широкою в диверсифікації та необхідно зосередити зусилля на декількох основних видах діяльності.

Критеріями вибору та успішного впровадження стратегій диверсифікації є: привабливість галузі з точки зору рентабельності та можливості розвитку; стабільний фінансовий стан та позиція даного підприємства в галузі на момент

диверсифікації; асоціативні зв'язки між профілем підприємства та потребами галузі, куди відбувається диверсифікація; створення замкнутих виробничих циклів; оперативне та адекватне реагування на зміну смаків і переваг споживачів тощо.

Загрозами, пов'язаними із диверсифікацією, можуть бути: невизначеність; необ'єктивність оцінки власної компетентності та особливостей нового ринку; ускладнення управління підрозділами великих диверсифікованих підприємств; ускладнення пошуку джерел фінансування; невизначеність часу впровадження; неадекватне реагування споживачів [8].

При розгляді доцільності та ефективності стратегії диверсифікації важливо враховувати взаємозв'язок між диверсифікацією та ризиком. Відомо, що диверсифікація зменшує ризик, але не виключає його. Це може призвести до зниження загальної ефективності діяльності компанії. Основна причина полягає в тому, що компанія може досягти вищих прибутків, зосереджуючись на найбільш прибуткових сферах діяльності, але в цьому випадку ризики також залишаються значними. Отже, диверсифікація представляє собою форму стратегічного вибору в рамках організованої системи корпоративної стратегії.

В умовах нестабільного економічного середовища компанії повинні ретельно враховувати вибір стратегії диверсифікації при визначенні напрямку розвитку. Оскільки характер диверсифікаційних ризиків змінюється під впливом змін у зовнішньому та внутрішньому бізнес-середовищі, недостатньо розробити лише стратегію управління ризиками; необхідний також механізм її реалізації, тобто система управління ризиками та стратегією диверсифікації.

Основний алгоритм стратегічного управління диверсифікацією виглядає наступним чином [9]:

- Проведення аналізу ефективності існуючого бізнес-портфеля.
- Визначення доцільності диверсифікації та постановка її цілей і завдань на основі дослідження проблем, які диверсифікація допоможе вирішити.
- Визначення та аналіз найбільш підходящої стратегії диверсифікації.

- Розробка та оптимізація процесу вибору та формулювання стратегії.
- Управління та оцінка результатів.

Отже, ефективне управління стратегією диверсифікації компанії базується на забезпеченні раціонального вибору стратегії, враховуючи зовнішні умови та стратегічний потенціал компанії. Головним завданням при реалізації стратегії диверсифікації є досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю та ризиком, яке визначається кожною компанією індивідуально враховуючи ризики, з якими вона стикається.

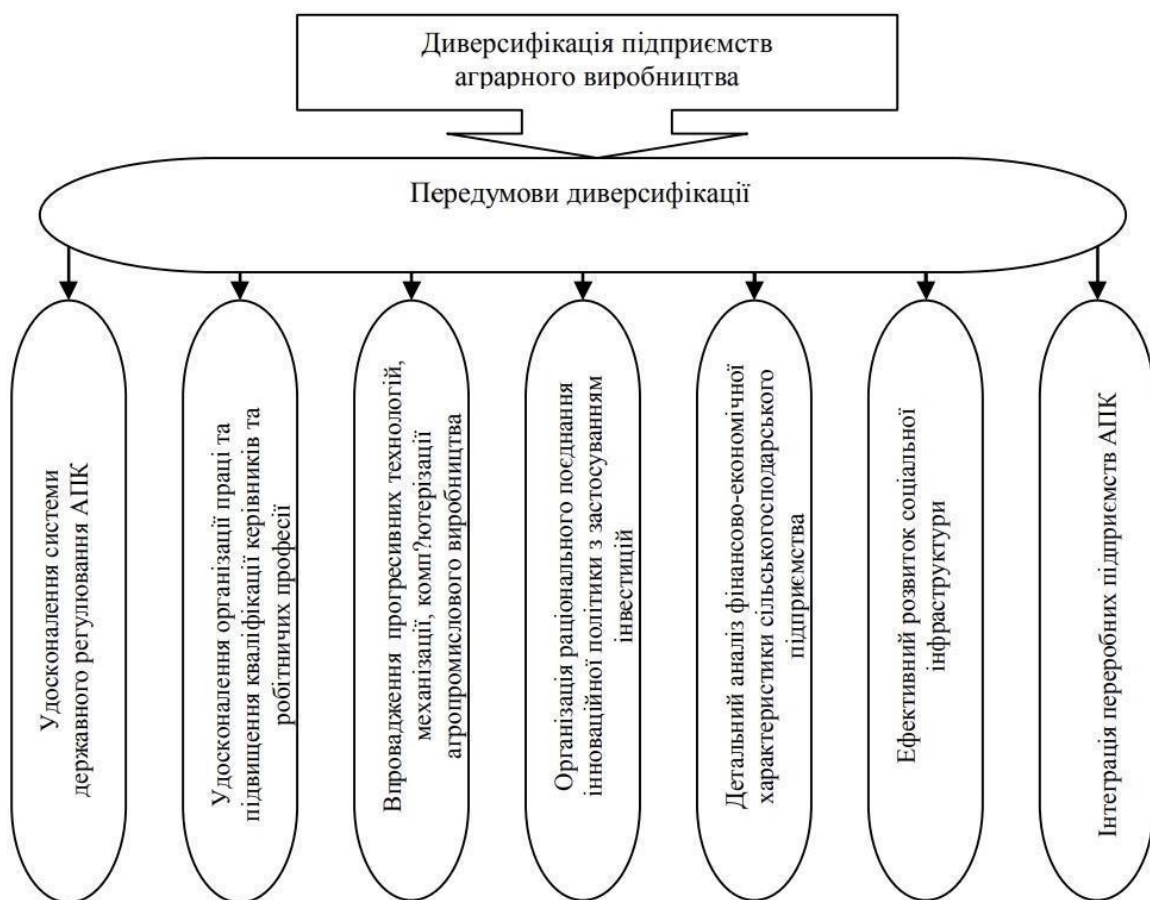

Рис. 1.2. Передумови диверсифікації підприємств аграрного виробництва
Створено автором на основі матеріалів: [41,42,43].

Диверсифікація, як ефективна стратегічна орієнтація сільськогосподарських підприємств на різних стадіях їх життєвого циклу, впершу чергу спрямована на забезпечення стійкості підприємства на ринку. Вона виконується на основі стратегічної позиції підприємства, стратегічних альтернатив

диверсифікації та комплексу ефективних інструментів для реалізації стратегії розширення бізнесу. Описані складові механізму диверсифікації сільськогосподарських підприємств формують єдину систему, яка базується на взаємодоповненні та взаємозалежності. Реалізація механізму диверсифікації вимагає ретельного обґрунтування стратегічної позиції підприємства, розробки стратегічних альтернатив диверсифікації та вибору найбільш ефективних інструментів для реалізації стратегії експансії [10].

Аналізуючи "за" і "проти" диверсифікації, кожна компанія повинна визначити, наскільки широко вона бажає розширювати своє виробництво. Це вимагає урахування зовнішнього середовища (стабільність чи нестабільність економіки, стан ринку, платоспроможність споживачів тощо), а також розміру підприємства та загального стану економіки. Очевидно, що великі підприємства мають більше можливостей для диверсифікації, оскільки вони можуть розвивати нові галузі через раціональне використання виробничих потужностей, вирішуючи або пом'якшуючи протиріччя між диверсифікацією та спеціалізацією виробництва та досягаючи кращих результатів. Великі підприємства мають необхідну фінансову потужність для будівництва нових виробничих потужностей, що зменшує залежність від позикового капіталу та знижує витрати на фінансування. У той час як малі підприємства з низькою інтенсивністю виробництва не можуть розвивати багато галузей і змушені концентруватися на більш спеціалізованому виробництві.

Під терміном "диверсифікація аграрного виробництва" мається на увазі розширення та різноманітність діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Ця стратегія включає в себе розвиток нових галузей, які раніше не були характерні для них, або виробництво нових видів продукції чи сировини для промисловості.

Однак в останні часи деякі зарубіжні вчені пропонують широкий підхід до диверсифікації виробництва. Цей підхід полягає в передислокації ресурсів на нові види сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності, створення нових можливостей для кращого використання робочої сили та підвищення

прибутків сільськогосподарських господарств для підвищення рівня життя фермерів.

При розгляді теоретичної моделі диверсифікації та її організаційно-економічної природи необхідно враховувати специфіку спеціалізації (явище, обернене до диверсифікації) та галузеву специфіку, включаючи ідентифікацію різних галузей аграрного сектору [11].

Відповідно до М. Й. Маліка [12], «диверсифікація виробництва в аграрній сфері – це розширення номенклатури та асортименту, зміна виду продукції, що виробляється підприємством, освоєння нових видів виробництв для підвищення ефективності виробництва, отримання економічної вигоди, запобігання банкрутства з урахуванням екологічних та соціальних потреб населення» [12]

Таким чином, важливо враховувати галузеву специфіку диверсифікації в аграрному секторі, включаючи екологічні аспекти, які мають велике значення для досягнення економічної результативності сільськогосподарської діяльності. Ця специфіка обумовлена особливостями аграрного виробництва, такими як властивості ґрунтів, сезонність виробництва та використання робочої сили, високі витрати на транспортування продукції та вплив природних факторів на стабільність господарювання в цій галузі.

Розширення концепції сільськогосподарської продукції відкриває можливість впровадження різних стратегій диверсифікації аграрного виробництва, включаючи наступні підходи [13]:

- Розширення асортименту товарів, що передбачає організацію виробництва нових видів продукції в межах сільського господарства, яким займається підприємство. Це означає збільшення частки нових товарів, що призводить до збільшення кількості споживачів та їхнього попиту на продукцію.
- Вихід за межі основної сфери діяльності, тобто проникнення в нові галузі сільського господарства, які раніше не були характерні для підприємства. Це дозволяє змінювати спеціалізацію підприємства та

впроваджувати нові види продукції.

Важливо підкреслити, що не слід порівнювати диверсифікацію аграрного виробництва зі спеціалізацією, незважаючи на те, що обидві ці стратегії спрямовані на отримання прибутку. Вони відрізняються за напрямками використання виробничих ресурсів, масштабами виробництва, рівнем оновлення продукції, прибутковістю підприємства, ризиками, впливом на навколишнє середовище та відповідності ринковому попиту. Таким чином, диверсифікація виробництва є більш широким явищем порівняно із спеціалізацією, оскільки враховує не лише виробництво, але й всі аспекти виробництва, ринки, системи господарювання.

1.3 Зовнішньоторговельні відносини між Україною та Польщею

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є одним з найважливіших показників розвитку національної економіки [14]. Для того, щоб будь-яка країна світу могла самостійно розвивати власне виробництво та забезпечувати своє економічне зростання, необхідно ефективно використовувати переваги міжнародного поділу праці та міжнародного науково-технічного потенціалу. Без використання переваг міжнародного поділу праці та ефективного використання міжнародного науково-технічного потенціалу жодна країна світу не може самостійно розвивати власне виробництво та забезпечувати економічне зростання. Це особливо актуально сьогодні, коли процеси міжнародної економічної інтеграції, інтернаціоналізації, міжнародного поділу праці та глобалізації світової економіки набирають все більших обертів. За допомогою зовнішньоекономічної діяльності наша країна вирішує проблему дефіциту енергоносіїв, сучасних машин та обладнання, технологій та товарів народного споживання.

У сучасних умовах зовнішньоекономічні відносини впливають на вирішення соціально-економічних проблем практично в кожній країні світу. Цей вплив реалізується як на національному рівні, так і на рівні регіонів країни та окремих підприємств.

Міжнародні взаємодії України включають не лише зовнішню торгівлю, але й співпрацю в економіці, науково-технічній сфері, аграрній сфері, а також в інших сферах. Основу цих взаємодій складають правові норми та стратегічні напрями зовнішньоекономічної політики. Суб'єкти господарської діяльності в Україні, а також іноземні господарські суб'єкти та державні органи, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, керуються певними принципами, які закріплені у Законі "Про зовнішньоекономічну діяльність"[15].

Серед основних принципів в цьому контексті можна виділити наступні:

- Принцип суверенітету народу України в реалізації зовнішньоекономічної діяльності, який передбачає, що народ України має виключне право самостійно та незалежно здійснювати

зовнішньоекономічну діяльність на своїй території, дотримуючись внутрішніх законів, і повинен невідкладно виконувати всі укладені договори і зобов'язання в цій сфері.

- Принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва, що передбачає право суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно увійти в зовнішньоекономічні відносини, виконувати їх в різних формах (якщо не заборонено законом), і володіти власністю на результати своєї зовнішньоекономічної діяльності.
- Принцип юридичної рівності і недискримінації, який передбачає, що всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності повинні мати однакові права перед законом, незалежно від форми власності чи інших ознак; держава не повинна обмежувати права суб'єктів і не допускати дискримінації.
- Принцип верховенства закону, що передбачає, що зовнішньоекономічна діяльність регулюється тільки законами України, і вона не повинна підпадати під вплив підзаконних актів або актів органів місцевого самоврядування, які можуть створювати умови менш сприятливі, ніж встановлені законами.
- Принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який передбачає, що Україна забезпечує рівний захист інтересів усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності на своїй території та за її межами відповідно до законів України і міжнародного права, але водночас забезпечує захист своїх державних інтересів у межах законів та міжнародних угод.
- Принцип еквівалентності обміну та запобігання демпінгу при міжнародних торговельних операціях, а також дотримання антимонопольного законодавства [15].

Зовнішньоекономічна діяльність України включає встановлення зв'язків з іншими країнами та міжнародними організаціями, які є партнерами у міжнародній сфері.

Міжнародні економічні відносини між Україною та Польщею є важливими для стабільності обох країн та східноєвропейського регіону. За останні роки відбулися значні зміни у співпраці між двома країнами, що вплинули на економічну динаміку, торговельні відносини та інвестиції. Торговельні відносини між Україною та Польщею неухильно зростають. Обидві країни є важливими торговельними партнерами одна для одної. Україна експортує до Польщі сільськогосподарську продукцію, машини та обладнання, хімічну продукцію, а Польща постачає в Україну споживчі товари, автомобілі та електронну продукцію.

Обсяг торгівлі між двома країнами значно збільшився за останні роки. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у 2021 році загальний товарообіг між Україною та Польщею зріс на 17% порівняно з попереднім роком. Така тенденція свідчить про поглиблення економічних відносин між двома країнами.

Аналіз аграрних відносин показує, що Україна є великим експортером сільськогосподарських товарів, таких як зерно, олійні культури, м'ясо, молоко та інші сільськогосподарські продукти. За останні роки, Україна постачає значну кількість цих товарів до Польщі. Наприклад, в 2019 році Україна експортувала сільськогосподарську продукцію до Польщі на суму близько 1,7 мільярда доларів США. Імпорт сільськогосподарської продукції з Польщі: Польща також є важливим постачальником сільськогосподарських товарів в Україну. Україна імпортує з Польщі такі продукти, як овочі, фрукти, м'ясо, молоко та інші сільськогосподарські товари. Одним з факторів, який сприяє імпорту сільськогосподарських продуктів з Польщі, є висока якість і конкурентоспроможність товарів. Аграрна сфера грає важливу роль у зовнішньоторговельних відносинах між Україною та Польщею. Обидві країни мають великий потенціал у цій галузі і можуть досягти спільних користей шляхом розвитку співпраці в аграрному секторі. Важливо вирішувати виклики, які виникають у цій галузі, та шукати спільні рішення для підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарських товарів, що обмінюються між країнами.

Україна та Польща також співпрацюють у сфері інвестицій. Польща є одним з найбільших іноземних інвесторів в Україні. Польські компанії активно інвестують у різні сектори української економіки, включаючи виробництво, фінанси, торгівлю та послуги. Інвестиційна активність українських компаній на польському ринку зростає. Українські інвестори вкладають кошти в різні сектори польської економіки, включаючи сільське господарство, інформаційні технології та будівництво. Також Польські компанії активно інвестують в аграрний сектор України, вкладаючи кошти у сільськогосподарське виробництво, обробку продукції та інфраструктуру. Це сприяє підвищенню технологічного рівня та розвитку сільського господарства в Україні.

Додатково, обидві країни стикаються з внутрішніми економічними викликами, такими як бюджетні та фінансові проблеми, корупція та нестабільність валютного курсу.

Загалом, міжнародно-економічні відносини між Україною та Польщею за останні роки демонструють позитивні тенденції в рості торгівлі та інвестицій. Однак вони також стикаються з численними викликами, які вимагають уважного управління та співпраці для забезпечення сталого економічного розвитку та безпеки в регіоні.

Висновки до РОЗДІЛУ 1

У висновку можна підкреслити, що теоретичні аспекти оцінки ризиків та сприятливості умов міжнародної економічної діяльності для ПП «ТІМУРАГРО» виявляються важливими факторами для успішного функціонування на міжнародному ринку. Ретельний аналіз диверсифікації ризиків, адаптація до змінних умов та вибір стратегій, спрямованих на максимізацію можливостей, є ключовими елементами управління міжнародною економічною діяльністю. При цьому важливо враховувати не лише економічні аспекти, але й політичні, соціокультурні та юридичні впливи для досягнення стійкого успіху на глобальному ринку. Додатково можна зазначити, що ефективна диверсифікація ризиками в міжнародній економічній діяльності вимагає постійного моніторингу та адаптації стратегій компанії. Глибоке розуміння специфіки кожного ринку, на якому працює підприємство, а також вивчення конкурентного середовища дозволяє вчасно реагувати на зміни та забезпечувати стабільність бізнесу в умовах глобальної нестабільності. Такий підхід допоможе підприємству ПП«ТІМУРАГРО» ефективно управляти ризиками та максимізувати можливості у своїй міжнародній економічній діяльності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ТІМУРАГРО»

2.1 Виробничо-господарська та міжнародна діяльність ПП «ТІМУРАГРО»

Виробнича, комерційна та міжнародна діяльність сільськогосподарських підприємств - це сукупність процесів та операцій, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції та її подальшим маркетингом на національному та міжнародному ринках. Ця діяльність включає вирощування сільськогосподарських культур, тваринництво, переробку сировини, торгівлю, логістику та міжнародні торговельні операції. Вони мають важливе значення для глобального постачання продовольства та розвитку сільськогосподарського сектору.

Розглянемо діяльність аграрного підприємства "Тімурагро", яке спеціалізується на вирощуванні, зборі та експорті зерна:

1. Вирощування зернових культур:

"Тімурагро" обирає регіони та поля для вирощування різних видів зернових культур в залежності від кліматичних умов та ґрунтового складу. Підприємство проводить аналіз ринку та визначає, які види зернових є найбільш популярними та вигідними для вирощування.

2. Технологічний процес:

Під час вирощування зернових культур "Тімурагро" використовує сучасні технології, такі як GPS-контроль для точного посіву та обробки полів. Вони використовують ефективні сорти та сортаменти, враховуючи оптимальний час посіву та збору врожаю. Також проводиться регулярний догляд за рослинами, включаючи обробку добривами та захисними засобами для збереження здоров'я рослин.

3. Збирання та зберігання:

Після збору врожаю ПП "Тімурагро" забезпечує його належне сушіння та зберігання. Для цього використовуються сучасні сушарки та сховища з контролем вологості та температури, щоб зберегти якість та вологість зерна.

4. Маркетинг і експорт:

Підприємство вивчає міжнародні ринки та встановлює контакти з потенційними покупцями зерна. Вони аналізують попит та попередність різних країн та регіонів, і розробляють стратегії експорту зерна. Це може включати в себе переговори з іноземними торговцями, визначення тарифів та мит для експорту, та організацію логістичних операцій.

5. Управління фінансами та логістикою:

ПП"Тімурагро" веде облік всіх витрат, пов'язаних з виробництвом та експортом зерна. Вони управляють фінансами, планують бюджети та вирішують питання фінансування вирощування та експорту. Крім того, вони організовують транспортування зерна до портів або інших пунктів видачі для експорту.

6. Дотримання законодавства:

ПП"Тімурагро" дотримується всіх законів та нормативів, пов'язаних із сільським господарством, які стосуються вирощування та експорту зерна. Вони також дотримуються вимог щодо безпеки продукції та дотримання норм щодо охорони навколишнього середовища.

Такий підхід дозволяє аграрному підприємству "Тімурагро" успішно вирощувати та експортувати зерно, сприяючи продовольчій безпеці та розвитку сільських територій.

Приватне Підприємство "ТІМУРАГРО" самостійно розробляє свої плани виробництва та розвитку, керуючись попитом на свою продукцію, роботи та послуги, а також потребами в соціальному та виробничому розвитку. Його стратегія базується на укладення договорів з клієнтами та постачальниками ресурсів. Підприємство також враховує замовлення від державних органів. Для підготовки своїх планів підприємство узгоджує можливі заходи з місцевими адміністраціями, які можуть мати екологічні, соціальні, демографічні та інші наслідки для місцевого населення, також організовують матеріальне постачання

для своєї виробничої діяльності на основі вивчення ринкової ситуації та співпраці з потенційними партнерами через покупку ресурсів від постачальників, оптових торговців, посередників та на товарних біржах.

Приватне Підприємство “ТІМУРАГРО” укладає договори з іншими організаціями та громадянами у всіх галузях своєї діяльності на основі взаємовигідних угод. При цьому Приватне Підприємство “ТІМУРАГРО” завжди враховує інтереси споживачів і їх вимоги до якості продукції, робіт і послуг.

У сучасних умовах, однією з ключових функцій аграрних підприємств, є раціональна та ефективна зовнішньоекономічна діяльність. При виході на міжнародний ринок, сільськогосподарські підприємства стикаються зі зростаючою міжнародною конкуренцією. Досягнення успіху в цих умовах залежить від впровадження сучасних методів управління та використання наявних можливостей при сприятливих зовнішніх умовах.

Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших аспектів розвитку підприємства в Україні. Тому важливо розглянути теоретичні принципи та основні принципи її проведення, враховуючи тенденції як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні.

Важливо враховувати, що в сучасному світовому економічному просторі, де конкуренція формується на основі глобалізаційних факторів, зовнішньоекономічна діяльність та міжнародна торгівля стають важливою складовою української економічної політики. Об'єднання всіх світових економічних систем сприяє створенню єдиної світової системи на основі порівняльних переваг у виробництві певних видів продукції. Глобальна економічна глобалізація є процесом, що включає структурні зміни і поетапне формування цілісного світового господарства, яке, у свою чергу, стає необхідною складовою становлення й розвитку світового суспільства.

Зовнішньоекономічна діяльність сільськогосподарських підприємств, спрямована на співпрацю в галузі виробництва, обігу, інновацій та обслуговування, може бути реалізована також через асоціації ділового співробітництва. Участь у зовнішньоекономічній діяльності вказує на зростання рівня економічної

незалежності та можливості вибрати найбільш результативні стратегії для розв'язання ключових завдань у виробництві. Проте відсутність активних заохочуючих заходів для експорту продукції сільськогосподарських підприємств веде до суттєвого відставання України в міжнародному виробництві та збуті продукції на світових ринках. Незважаючи на ці фактори, сільськогосподарським підприємствам України важливо сконцентрувати свої зусилля на виробництві конкурентоспроможної продукції для експорту, що сприятиме збільшенню обсягів експорту та підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності [16].

До ключових принципів зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств України можна віднести наступні [17]:

- Принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що визначає право України на незалежність при виборі зовнішньоекономічних стратегій.
- Принцип свободи зовнішнього підприємництва, що підтримує право підприємств на вільний вибір способів зовнішньоекономічної діяльності.
- Принцип юридичної рівності і недискримінації, який вказує на обов'язок рівного та неупередженого ставлення до всіх учасників зовнішньоекономічних відносин.
- Принцип пріоритету закону, що підкреслює необхідність дотримання внутрішнього законодавства в проведенні зовнішньоекономічних операцій.
- Принцип верховенства інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який визнає важливість захисту інтересів підприємств і підтримання їхньої конкурентоспроможності.
- Принцип еквівалентності обміну, який акцентує на рівноцінності та взаємовигідності у зовнішньоекономічних відносинах [17].

Міжнародна діяльність аграрних підприємств є важливим аспектом сучасної світової економіки. Сільське господарство відіграє важливу роль у

задоволенні світового попиту на продукти харчування, і міжнародна діяльність допомагає аграрним підприємствам розширити свій вплив на глобальному ринку. Аграрні підприємства відіграють важливу роль у виробництві різноманітної сільськогосподарської продукції, включаючи зерно, м'ясо, молоко, овочі, фрукти та інші продукти. Вони постачають світовий ринок величезними обсягами продукції, споживаної мільйонами людей. Аграрні підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки націй та населення світу, виробляючи продукти, необхідні для забезпечення харчування населення та запобігання голоду.

Аграрні підприємства активно займаються міжнародною торгівлею сільськогосподарською продукцією, включаючи експорт та імпорт зерна, олії, м'яса, молока та інших сільськогосподарських товарів. Міжнародна торгівля дозволяє підприємствам отримувати доступ до нових ринків і забезпечувати стабільний прибуток. Деякі аграрні підприємства спеціалізуються на виробництві продукції для експорту, включаючи екзотичні фрукти, виноград, ексклюзивні сорти кави, олії та інші продукти, які мають великий попит на світовому ринку. Така міжнародна діяльність підприємств також може впливати на місцеві економіки, створюючи нові робочі місця, збільшуючи інвестиції в сільське господарство та покращуючи рівень життя селянського населення.

Співпраця аграрних підприємств з міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі (СОТ) та Фонд ООН з продовольства та сільського розвитку (ФАО), допомагає отримувати підтримку, навчання та ресурси для поліпшення продуктивності та якості продукції. Участь у міжнародних торговельних угодах також допомагає зменшити торговельні бар'єри та сприяє росту міжнародного обміну [18;19].

Зміни валютних курсів можуть впливати на прибуток аграрних підприємств, які здійснюють міжнародну торгівлю. Різкі зміни валютних курсів можуть призвести до збитків або прибутку в залежності від того, якою валютою ведеться операція.

Аграрні підприємства також піддаються ризику втрат внаслідок природних катастроф, кліматичних змін та епідемій. Погодні умови та надмірний

або недостатній дощ можуть значно впливати на врожай та виробництво сільськогосподарської продукції. Торговельні конфлікти між країнами та зміни в регуляторному середовищі можуть створити торговельні бар'єри та обмеження для аграрних підприємств. Зміни в митних тарифах, правилах та нормативах можуть вплинути на обсяги міжнародної торгівлі та конкурентоспроможність аграрних підприємств.

Міжнародна діяльність аграрних підприємств є важливою для глобального сільського господарства та глобальної продовольчої безпеки. Вона допомагає аграрним підприємствам розширити свій вплив, забезпечити стабільний прибуток та сприяє розвитку місцевих економік. Проте існують ризики та виклики, які вимагають уважного управління та стратегічного планування. Аграрні підприємства повинні бути готові до змін у міжнародному середовищі та шукати можливості для співпраці та партнерства з міжнародними організаціями та іншими стейкхолдерами для забезпечення сталого розвитку та успіху на глобальному ринку [20].

Підсумовуючи, можна сказати, що роль зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні продовжує зростати, незважаючи на проблеми, і вона впливає на розвиток підприємств, галузей та національної економіки загалом.

2.2. Оцінка та стан агропідприємств в умовах воєнного стану

Внаслідок військової агресії російської федерації, що розпочалася у 2014 році, Україна зазнала втрат у своєму сільському господарстві на окупованих територіях Луганської та Донецької областей та Автономній Республіці Крим. Тим не менше, аграрний сектор зумів успішно адаптуватися до умов війни та показати стійкість у розвитку.

У 2021 році Україна отримала рекордний врожай сільськогосподарських культур, зібравши 86 мільйонів тонн зернових та зернобобових, що є найвищим показником за часи незалежності. Країна також здобула лідерство в експорті певних видів сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки. Проте існуюча модель розвитку аграрного сектору виявилася особливо вразливою через масштабні ефекти, сировинний характер та деформовану структуру сільськогосподарського виробництва. Великі аграрні компанії, спеціалізуючись на рослинництві, вирощують високоприбуткові та швидкозбуткові сільськогосподарські культури. Тим часом дрібні підприємства, фермери, господарства та населення займаються трудомістким виробництвом продуктів тваринництва, а також вирощуванням плодовоовочевих та ягідних культур. Ця модель невідворотно проявила себе під час повномасштабного військового вторгнення російської федерації, яке почалося у лютому 2022 року.

Основні проблеми, характерні для сільського господарства, включають:

- Неможливість виконання сільськогосподарських робіт у зоні конфлікту через окупацію, постійні обстріли або мінування.
- Блокування експорту сільськогосподарської продукції морським шляхом, що негативно впливає на прибутковість виробників та може призвести до глобальної продовольчої кризи.
- Руїнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.
- Погіршення забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами через фінансові труднощі та в
- Серйозні труднощі у забезпеченні продовольством населення в умовах

окупації та на межі ведення бойових дій. Активні бойові операції, постійні обстріли населених пунктів та непередбачувані зміни ліній фронту значно ускладнюють доступ до продуктів харчування для людей, які за різними причинами не мають змоги покинути свої місця проживання і продовжують потребувати допомоги від держави та волонтерських організацій [21].

У 2022 році сфера агробізнесу зіткнулася із рядом труднощів, серед яких слід відзначити логістичні проблеми та підвищення вартості матеріально-технічних ресурсів. Ці аспекти також мали негативний вплив на рентабельність операційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що виявилася однією з найнижчих у порівнянні з іншими галузями економіки.

Таблиця 2. Рівень рентабельності діяльності великих і середніх підприємств за видами економічної діяльності у вересні- грудні 2022 року, (%)

Складено автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України і Державної Митної Служби України [22,23,24].

Сфера діяльності	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємства	Рівень рентабельності(збитковості) всіх видів діяльності підприємства
Сільське, лісове та рибне господарство	-1,2%	-5,2%
Будівництво	-0,2%	-1,4%
Промисловість	1,7%	-5,1%
Транспорт, складське господарство	6,7%	-1,8%
Фінансова та страхова діяльність	20,3%	3,5%
Оптова та роздрібна торгівля	13,3	-3,6%
Тимчасове розміщення й організація харчування	-25,5%	-32,0%
Операції з нерухомим майном	2,3%	5,0%
Діяльність у сфері адміністративного обслуговування	-6,1%	-13,6%
Професійна та наукова діяльність	-6,9%	-34,8%
Мистецтво	-1,9%	2,3%
Освіта	5,3%	0,2%
Охорона здоров'я	29,0%	13,1%
Надання інших видів послуг	-11,0%	-19,9%

Попри труднощі, агробізнес та державні інституції спільно направили свої зусилля на стабілізацію сільського господарства, уникнувши значних втрат у цьому секторі та забезпечивши продовольчу безпеку. Слід враховувати, що аграрний сектор повністю підкоряється біологічним процесам росту та розвитку рослин і тварин. Також важливо зазначити, що цей сектор має один з найбільших періодів окупності витрат, обмежуючи можливості швидкої переорієнтації виробництва на інші види продукції.

У результаті, структура сільськогосподарських угідь для врожаю 2022 року пройшла диференційовані зміни в залежності від періоду висадження культур. Наприклад, площа ярої пшениці та сої зазнала збільшень та зменшень відповідно. Посівні площі експортно-орієнтованих сільськогосподарських культур також зазнали змін, включаючи зменшення посівів соняшнику та кукурудзи.

Важливо відзначити, що відсутність конкретних стратегічних завдань для розвитку переробної промисловості та алокації коштів державного бюджету для фінансування цих цілей є однією з ключових причин неефективності економічного спрямування в Україні. Це може призвести до неефективності стратегій розвитку та збільшення залежності економіки від сировинних циклів.

Структура експорту сільськогосподарської продукції підкреслює значну залежність України від продажу певних видів товарів на міжнародних ринках. Дослідження асортименту продукції, що експортується місцевим аграрним сектором, показало, що у 2021 році вони становили найбільшу частку від загального експорту.

Продукція рослинництва становила 37,76% від загального обсягу експорту в 2021-2022 роках, тоді як експорт продукції тваринництва становив 11,48%, або близько третини від загального обсягу експорту.

У структурі вітчизняного експорту важливу роль відіграють зернові культури (24,95%), рослинні та тваринні олії (19,45%), насіння олійних культур (8,8%), молочні продукти (8,14%), алкогольні та безалкогольні напої (5,94%), харчові залишки та відходи (4,16%), м'ясо та субпродукти (2,86%). У 2020-2021

роках на вищезазначені товарні категорії припадало 74,3% від загального обсягу аграрного експорту України (див. рис.2.) .

Протягом 2021-2022 років частка імпортованих товарів з аграрного сектору та харчової промисловості в Україні зазнала змін. У 2021 році вона знизилася до 6,5%, але вже у 2022 році піднялася до 10,86%. Важливо відзначити, що експорт продукції агропромислового комплексу (АПК) систематично перевищує обсяги імпорту. [22,23,24].

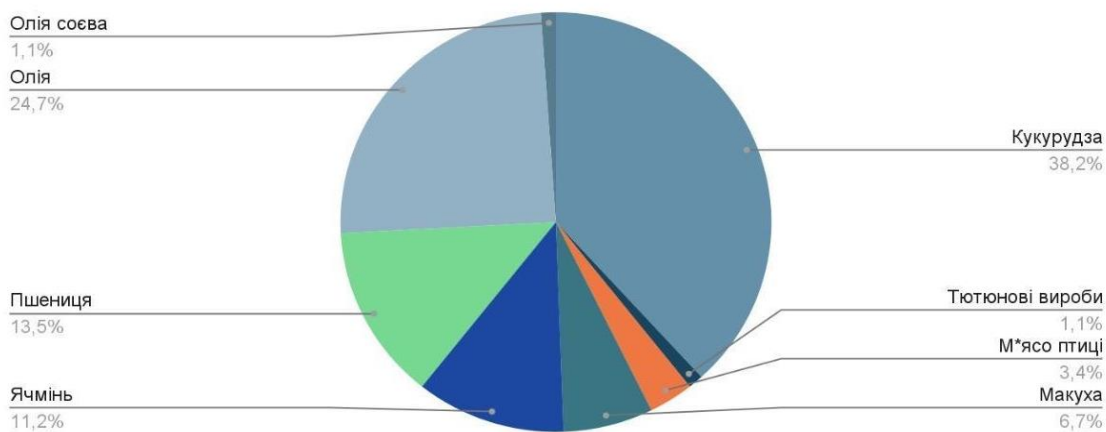

Рис. 2. Топ-8 товарних груп українського аграрного експорту за період 2021-2022 рр., (%). Побудовано автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України [22].

Важливо врахувати, що аграрний сектор нашої країни тісно переплетений зі світовою економікою, і його стабільність суттєво визначається зовнішніми обставинами. Це стає очевидним при розгляді впливу кризових ситуацій на зовнішньоекономічну діяльність агропромислового комплексу (АПК).

Наприклад, у 2022 році обсяг зовнішньої торгівлі агропродукцією порівняно з 2021 роком скоротився на 15,9%. Експорт зменшився на 9,3%, а імпорт навіть на 25,7%. Важливо відзначити, що позитивний баланс зовнішньої торгівлі агропродукцією вдалося зберегти в основному завдяки торгівлі зерновими, які становлять 36,4% від загального обсягу експорту. Також значний внесок робить експорт олії та насіння олійних культур (відповідно 17,9% та 10,2%).

АПК утримує стабільну позицію в експортній структурі України, складаючи 42,9% від загального обсягу експорту. Лідерами у збуті українських зернових стали Єгипет, що імпортує 44,4% пшениці та 15% кукурудзи, та Індія, яка забезпечує 25,1% експорту соняшникової олії, разом із Нідерландами (13,9%) та Китаєм.

рис.2.1. Лідери серед країн імпортерів укр. продукції АПК.

Побудовано автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України [22].

Підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу (АПК) України на міжнародній арені обумовлене кількома ключовими факторами, серед яких можна виокремити такі:

- Зростання цін на агропродукцію через глобальну продовольчу кризу та збільшення обсягів виробництва біопалива, що призводить до збільшення потенційного попиту на внутрішню продукцію.
- Збільшення попиту на органічні продукти в Європі, де вони в середньому коштують на 20-50% дорожче. Важливо враховувати, що в Європейському Союзі для виробництва органічної продукції використовується лише 3,5%

загальних аграрних площ.

- Лише 20% виробленої агропродукції в Україні споживається внутрішньо, тоді як 80% може бути експортовано.
- 21% від загального обсягу експорту України направлені на країни Європейського Союзу, які є великими імпортерами агропродукції у світі.
- Відзначається низька мобільність та процес «старіння» сільського населення, яке стає все старшим за віком [25].

Ознаки низької конкурентоспроможності української агропродукції на світовому продовольчому ринку включають наступне [25]:

- Низька ефективність галузі порівняно з іншими країнами, що може становити загрозу для продовольчої безпеки через значне зниження прибутковості основних видів аграрної продукції.
- Неузгодженість структури українського експорту із попитом Європейського Союзу на агропродукцію. Україна має конкурентні переваги на ринках ЄС лише в галузі торгівлі жирами і маслами тваринного та рослинного походження та зерновими культурами. Для відповідності структурі імпорту ЄС, українським аграрним підприємствам рекомендується збільшувати експорт у сферах виробництва м'яса, соняшникового насіння, вирощування фруктів, консервування фруктів та овочів.
- Обмежений відсоток сертифікованих за міжнародними стандартами українських підприємств, оскільки лише 2-4% м'ясокомбінатів і 34,6% молочних переробних підприємств мають міжнародні сертифікати. Процес отримання сертифікатів ISO чи HASSP є високим за вартістю та складним (від 6 до 18 місяців), а також ускладнений відсутністю процедури отримання єврономера в Україні.
- Низький рівень якості продукції через виробництво значної частини агропродукції дрібними приватними господарствами, які обмежені у фінансових, матеріальних, технологічних та інформаційних ресурсах.

Ряд факторів обмежує конкурентоспроможність української агропродукції на світовому ринку, включаючи:

1. Низький рівень розвитку внутрішньої фінансово-кредитної системи.
2. Неадекватна інфраструктура агропромислового комплексу (АПК).
3. Недоліки щодо відповідності українських стандартів якості міжнародним нормам.
4. Занепад вітчизняного машинобудування.
5. Обмеженість фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників.

Ці проблеми ускладнюються низьким рівнем державного фінансування наукових розробок у сільському секторі, низьким рівнем спеціалізації діючих фермерських господарств і відсутністю активної державної політики щодо підтримки родючості ґрунтів.

Отже, ключові виклики, що виникли в аграрному секторі через вторгнення російської армії на територію України, включають неможливість проведення сільськогосподарських робіт у зоні конфлікту, обмеження експорту сільськогосподарської продукції морським шляхом, пошкодження інфраструктури виробництва, що ускладнює обробку та зберігання продукції, погіршення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств та проблеми забезпечення продовольством населення в умовах окупації та перед веденням бойових дій. Проте впровадження диверсифікації економічної діяльності в аграрному секторі, застосування технологій "розумного" землеробства та інші заходи можуть допомогти подолати ці проблеми, хоча б частково.

2.3. Експансія між ринком Польщі та ПП “ТІМУРАГРО”

Пріоритетними завданнями української економіки в рамках чинної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є збільшення експорту сільськогосподарської продукції, просування її на ринки країн-членів ЄС, розширення асортименту продукції та ефективне використання потенційних ресурсів вітчизняних виробників і можливостей європейських інвесторів. У цьому контексті, спираючись на досвід Польщі щодо успішного розвитку сільського господарства та нарощування аграрного потенціалу, бажано визначити найбільш ефективні форми довгострокового співробітництва в аграрному секторі, які сприятимуть подальшому зростанню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, особливо продукції з високою доданою вартістю.

Польське сільське господарство стає справжнім гравцем на світовому ринку агропродукції, і це вражає. Щорічно воно виробляє продукцію на 55 млрд євро, що становить значну частку у валовому продукті сільськогосподарського сектора країн ЄС. Розміри сільськогосподарських угідь в Польщі складають близько 16 млн гектарів, що становить понад половину території країни. Це величезне виробництво приносить імпресивні фінансові результати, з рентабельністю в галузі сільського господарства на рівні 40-50%. Кожен гектар землі приносить в середньому 750-1000 євро прибутку. Польща визначається як шостий за обсягами валової продукції серед країн ЄС. Ці вражаючі цифри не тільки свідчать про економічний успіх сільського господарства в Польщі, але також підкреслюють роль країни як найбільшого донора бюджету ЄС. Значні інвестиції спрямовуються на розвиток сільського господарства, охорону навколишнього середовища та соціальний розвиток сільських територій [26,27].

Не менш вражаючим є зростання польського експорту агропродукції на світовому ринку протягом останніх трьох років. Експорт збільшився на 27,9 млрд доларів США у 2014 році, складаючи 13% від загального експорту країни. Польща утримує стійке позитивне зовнішньоторговельне сальдо, демонструючи успіх не лише на внутрішньому, але й на міжнародному ринку. Спеціалізація у вирощуванні

рослинництва, зокрема зернових, технічних культур і фруктів, підкреслює різноманіття та конкурентоспроможність польського сільського господарства. У тваринництві Польща визначається виробництвом шинки, свинини та молочної продукції на світовому рівні.

Цікаво, що останнім часом в сільському господарстві Польщі розвивається сфера агротуризму, сприяючи всебічному розвитку сільських територій. Одним з ключових аспектів адаптації українського аграрного сектора до європейських стандартів, враховуючи досвід Польщі, є подолання внутрішніх проблем, відмова від стереотипів сировинної спеціалізації, нарощування наукового та інноваційно-технологічного потенціалу, а також зміни умов кредитування для виробників, зокрема малих та середніх підприємств [27,28].

Збільшення обсягів експорту української продукції на ринках ЄС, зокрема в Польщі, повинно відбуватися шляхом ефективного співробітництва та досягнення нового рівня в зовнішньоекономічних зв'язках. Важливо не тільки утримувати поточні тенденції, але й досягати якісно нового вектору взаємовідносин, враховуючи пріоритети реформ САП ЄС. Нова САП ЄС повинна базуватися на принципах, таких як ефективне використання землі, організація сільськогосподарського виробництва на малих та середніх підприємствах, екологічна та органічна сільське господарство, збереження природного середовища та підтримка сільських громад у розвитку підприємництва та сільських територій.

При таких умовах доступ української продукції на європейські ринки стане прозорішим, динамічнішим та прогресивнішим, що визначатиме подальший розвиток гео економічного співробітництва в агропродовольчій сфері між Україною та Польщею [29].

ПП «ТІМУРАГРО» Код ЄДРПОУ 37163073 працює і постійно розвивається з 2010 року. Зареєстроване 20.08.2010 за юридичною адресою Україна, **0, Одеська обл., Тарутинський р-н, селище міського типу Тарутине, Проспект Миру, будинок **. Керівником організації є Бардук Олександр Петрович.

Розмір статутного капіталу складає 600 000,00 грн. На момент останнього оновлення даних 06.12.2023 стан організації - Не перебуває в процесі припинення.

Діяльність за КВЕД:

Основний:

46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин

Інші:

46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами

46.73 Оптова торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням

46.75 Оптова торгівля хімічними продуктами

52.24 Транспортне оброблення вантажів

52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту [30].

Індикатор стійкого фінансового стану підприємства виявляється через його здатність вчасно та повністю виплачувати поточні зобов'язання. Фінансова стійкість визначається як здатність суб'єкта господарювання ефективно функціонувати та розвиватися, утримуючи рівновагу між активами та пасивами в змінному зовнішньому та внутрішньому середовищі. Це передбачає постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість при припустимому ризику [31].

Важливо відзначити, що фінансова стійкість - це риса діяльності підприємства, яка відображає його можливості до фінансового та збалансованого розвитку, досягнення поставлених цілей з мінімальними відхиленнями від планів, незважаючи на вплив змінюючогося середовища. Це також передбачає здатність до фінансового росту та досягнення цілей при невизначеності майбутніх результатів та ризикованості господарських процесів [32].

Різноманіття підходів до розуміння "фінансова стійкість підприємства" і виділення факторів, що впливають на неї, вимагає розробки алгоритму для аналізу рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Так, як зазначають науковці

та практики, аналіз фінансової стійкості має включати розрахунок показників на основі фінансової звітності підприємства, які можуть бути як абсолютними, так і відносними. М.Я. Коробов рекомендує використовувати як абсолютний показник фінансової стійкості показник наявності власних оборотних коштів, який розраховується за визначеною формулою [33]. $ВOK = ВК - НА$ де:

ВOK - власний оборотний капітал;

ВК - власний капітал;

НА - необоротні активи.

Джерелами для формування довгострокових активів виступають власний капітал та довгострокові зобов'язання, проте їх також може бути сформовано за допомогою короткострокових кредитів. Поточні активи, з свого боку, формуються за рахунок власного капіталу та короткострокових зобов'язань. Наявність власного оборотного капіталу служить ознакою фінансового стану [34].

Для визначення типу фінансової стійкості застосовуються розрахунки абсолютних показників [33], таких як:

надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, що представляє собою різницю між власним оборотним капіталом підприємства та його запасами;

надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел для формування запасів, що обчислюється як сума власного оборотного капіталу та довгострокових зобов'язань, за виключенням запасів;

надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел для формування запасів, що включає суму власного оборотного капіталу, довгострокових та короткострокових зобов'язань, за виключенням запасів.

На основі позитивних чи негативних значень цих показників формується трьохкомпонентний показник фінансової стійкості, який, в свою чергу, визначає один із типів стійкості: абсолютна {1; 1; 1}; нормальна {0; 1; 1}; нестійкий фінансовий стан {0; 1; 1}; критичний {0; 0; 0} [35].

Абсолютна фінансова стійкість вказує на те, що підприємство фінансує майже всі свої активи та розширення виробництва за рахунок власних фінансових ресурсів. Нормальна фінансова стійкість свідчить про те, що підприємство має високий рівень кредиторської заборгованості, що знаходиться в межах прийнятних стандартів. В нестійкому фінансовому стані підприємство має дефіцит основних джерел для формування оборотних активів та високий рівень фінансової залежності від кредиторів. Критичний фінансовий стан означає неспроможність підприємства формувати запаси та витрати за рахунок традиційних джерел фінансування [35].

Для отримання більш детальної оцінки рівня фінансової стійкості можна скористатися розрахунком відносних показників, що входять до складу коефіцієнтного методу. На підставі фінансової звітності (див Табл.2.1.), проводиться розрахунок різноманітних коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості. Система фінансових коефіцієнтів, яка використовується для аналізу рівня фінансової стійкості підприємства, представлена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.1. Фінансова звітність ПП “ТІМУРАГРО”

Показники	2020	2021	2022
Дохід	99 525 5000 грн	184 220 800 грн	148 092 000 грн
Чистий прибуток	461 400 грн	911 500 грн	681 900 грн
Активи	66 624 600 грн	110 323 100 грн	58 561 400 грн
Зобов'язання	-	91 237 100 грн	53 793 500 грн

За останні три роки можна визначити деякі тенденції:

1. Динаміка доходів:

- З 2020 по 2021 рік доходи зросли на 85%, але з 2021 по 2022 рік відбувся спад на 19%.

- Зміна доходів від 2020 до 2021: $(184,220,800 - 99,525,500) / 99,525,500 = 85.89\%$
- Зміна доходів від 2021 до 2022: $(148,092,000 - 184,220,800) /$

$$184,220,800 = -19.63\%$$

2. Чистий прибуток:

- Чистий прибуток також показує коливання. Від 2020 до 2021 року збільшення на 97%, але від 2021 до 2022 року спад на 25%.

- Зміна прибутку від 2020 до 2021: $(911,500 - 461,400) / 461,400 = 97.18\%$
- Зміна прибутку від 2021 до 2022: $(681,900 - 911,500) / 911,500 = -25.14\%$

3. Активи:

- Активи зменшилися з 2021 по 2022 рік на 47%, що може свідчити про оптимізацію активів або можливі проблеми.

- Зміна активів від 2020 до 2021: $(110,323,100 - 66,624,600) / 66,624,600 = 65.56\%$
- Зміна активів від 2021 до 2022: $(58,561,400 - 110,323,100) / 110,323,100 = -47.00\%$

4. Зобов'язання:

- Зобов'язання також зменшилися, але не настільки швидко, як активи, що може вказувати на певний рівень фінансової стабільності.

- Зміна зобов'язань від 2020 до 2021: $(91,237,100 - 0) / 0 =$ Невизначено (за умови, що зобов'язання в 2020 році дорівнюють 0)
- Зміна зобов'язань від 2021 до 2022: $(53,793,500 - 91,237,100) / 91,237,100 = -41.00\%$

5. Ліквідність:

- Ліквідність може бути оцінена через співвідношення активів та зобов'язань. Якщо активи перевищують зобов'язання, це може бути позитивним показником для ліквідності.

- Співвідношення активів до зобов'язань в 2022 році: $58,561,400 / 53,793,500 = 1.09$

6. Рентабельність:

- Спад чистого прибутку може вказувати на неефективність або збільшення витрат.

- Рентабельність доходів в 2021 році: $(911,500 / 184,220,800) * 100\% = 0.49\%$
- Рентабельність доходів в 2022 році: $(681,900 / 148,092,000) * 100\% = 0.46\%$

Загалом, підприємство має коливання, і важливо ретельно дослідити причини змін, щоб прийняти ефективні управлінські рішення.

Таблиця 2.2. Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства
Узагальнено автором на основі джерел [32; 33]

Показник	Інтерпретація	Рекомендоване значення
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	Показує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал	$\geq 0,5$
2. Коефіцієнт фінансової стійкості	Показує співвідношення власних і залучених засобів, вкладених в діяльність підприємства	≥ 1
3. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок засобів чистого оборотного капіталу	$>0,1$
4. Коефіцієнт ефективності використання активів	Показує, скільки чистого прибутку отримує підприємство в середньому на кожну грошову одиницю вкладень в його діяльність	>0
5. Коефіцієнт ефективності використання власного капіталу	Показує, скільки чистого прибутку має підприємство в середньому на кожну грошову одиницю вкладеного власного капіталу	>0
6. Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів	Характеризує співвідношення необоротних і оборотних активів підприємства	<1
7. Коефіцієнт фінансового левериджу	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань, його зростання є ознакою підвищення фінансового ризику	$\leq 0,25$
8. Коефіцієнт фінансової залежності	Показує яка сума сукупних джерел фінансування припадає на 1 грошову одиницю власного капіталу підприємства	≤ 2
9. Коефіцієнт накопичення амортизації	Показує ступінь зношення необоротних активів	$\leq 0,25$
10. Коефіцієнт структури залученого капіталу	Показує частку довгострокових позичкових коштів у загальній структурі залученого капіталу	$\geq 0,5$

Оцінимо абсолютну фінансову стійкість ПП "Тімурагро" за період 2020-2022 роки, фіксуючи зміни у підприємстві протягом цього терміну. Проведемо розрахунки абсолютних показників: **Коефіцієнт покриття, Коефіцієнт ліквідності, Коефіцієнт оборотності активів, Рентабельність активів (ROA),**

Рентабельність власного капіталу (ROE), Фінансовий леверидж (FL).(див. Таблицю 2.3.)

Таблиця 2.3. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП «ТІМУРАГРО» за три роки (2020-2022)

Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП «Тімурагро»

Показники	2020	2021	2022
Коефіцієнт покриття	≈ 0.00691	≈ 0.00998	≈ 0.0127
Коефіцієнт ліквідності	≈ 1	≈ 1.21	≈ 1.0871
Коефіцієнт оборотності активів	≈ 1.49	≈ 1.67	≈ 2.53
Рентабельність активів (ROA)	≈ 0.62	≈ 0.62	≈ 0.81
Рентабельність власного капіталу (ROE):	≈ 1.94	≈ 4.33	≈ 2.86
Фінансовий леверидж (FL):	-(бо, зобов'язання невідомо)	≈ 97.06	≈ 6.09

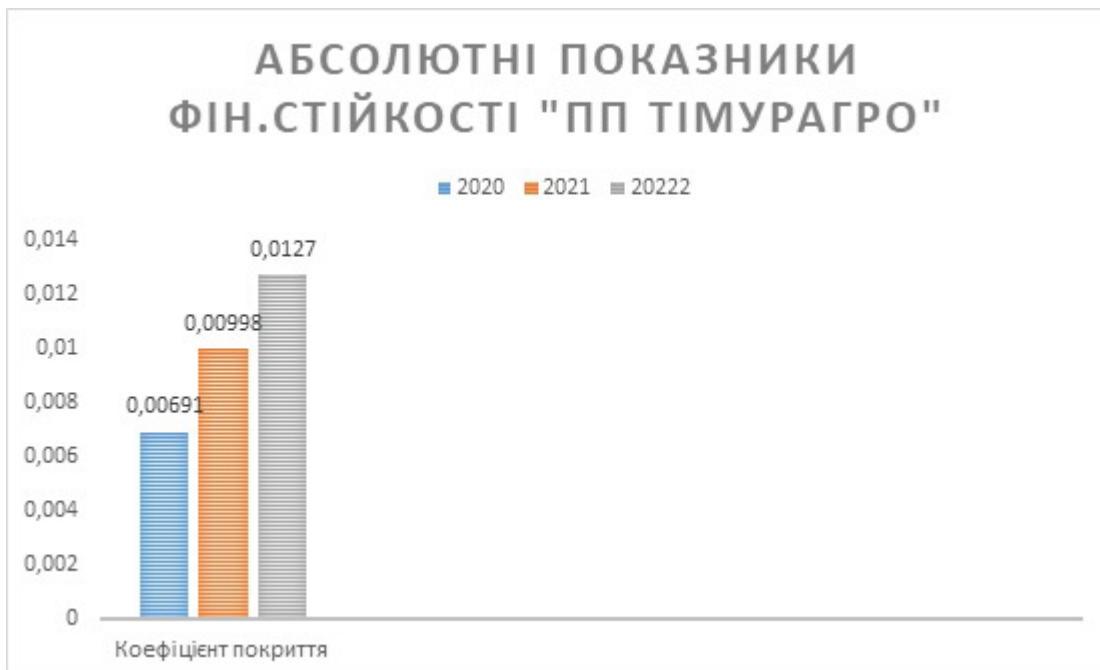

рис2.2. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП «ТІМУРАГРО» за три роки (2020-2022). Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП «Тімурагро»

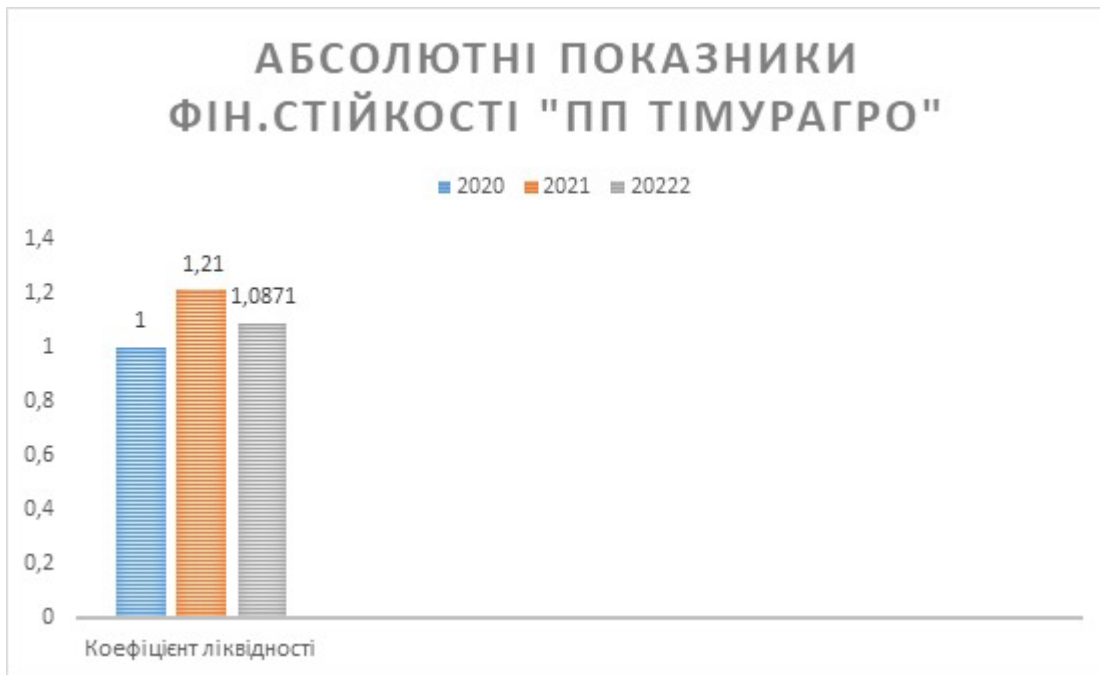

рис.2.3. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП "ТІМУРАГРО" за три роки (2020-2022). Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП "Тімурагро"

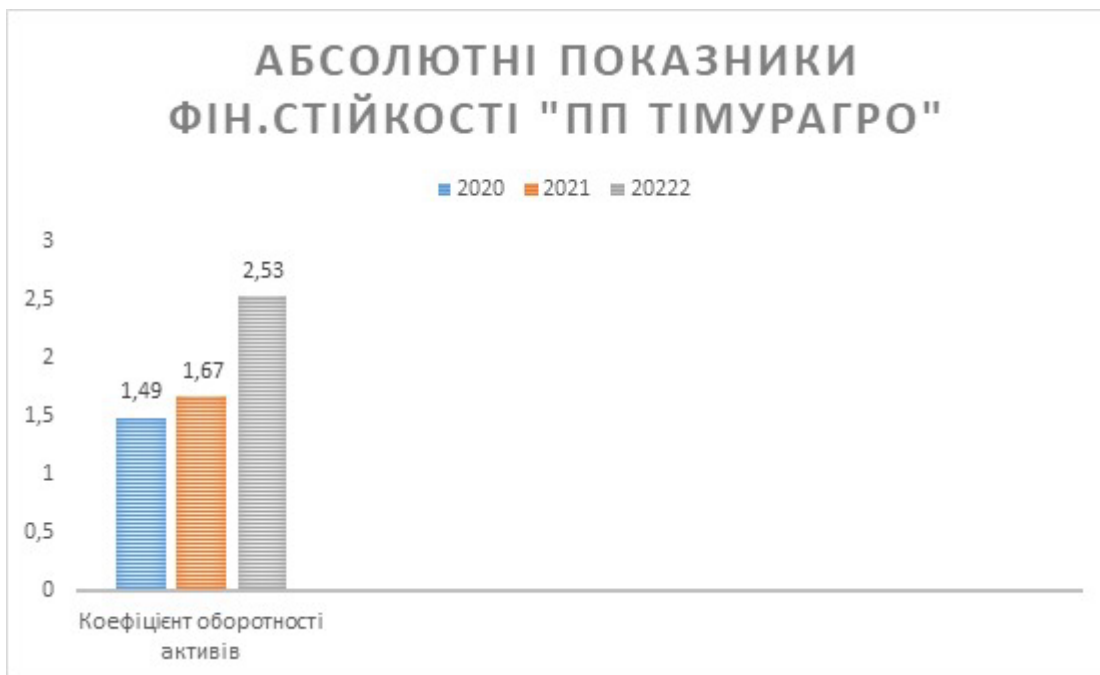

рис 2.4. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП "ТІМУРАГРО" за три роки (2020-2022). Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП "Тімурагро"

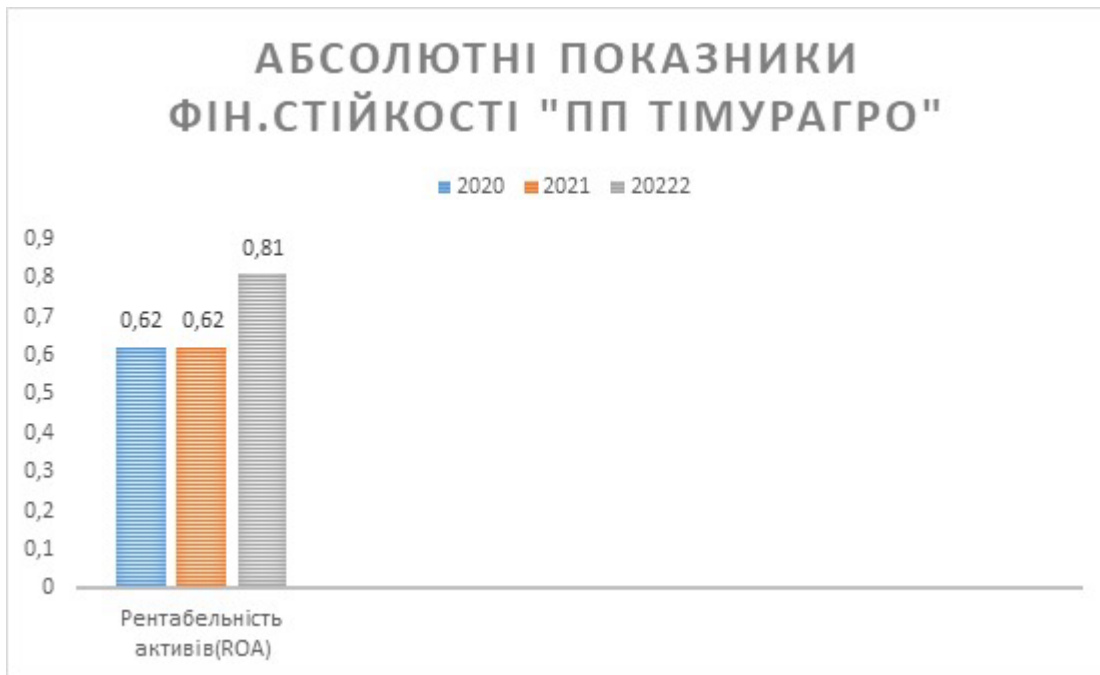

рис.2.5. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП "ТІМУРАГРО" за три роки (2020-2022). Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП "Тімурагро"

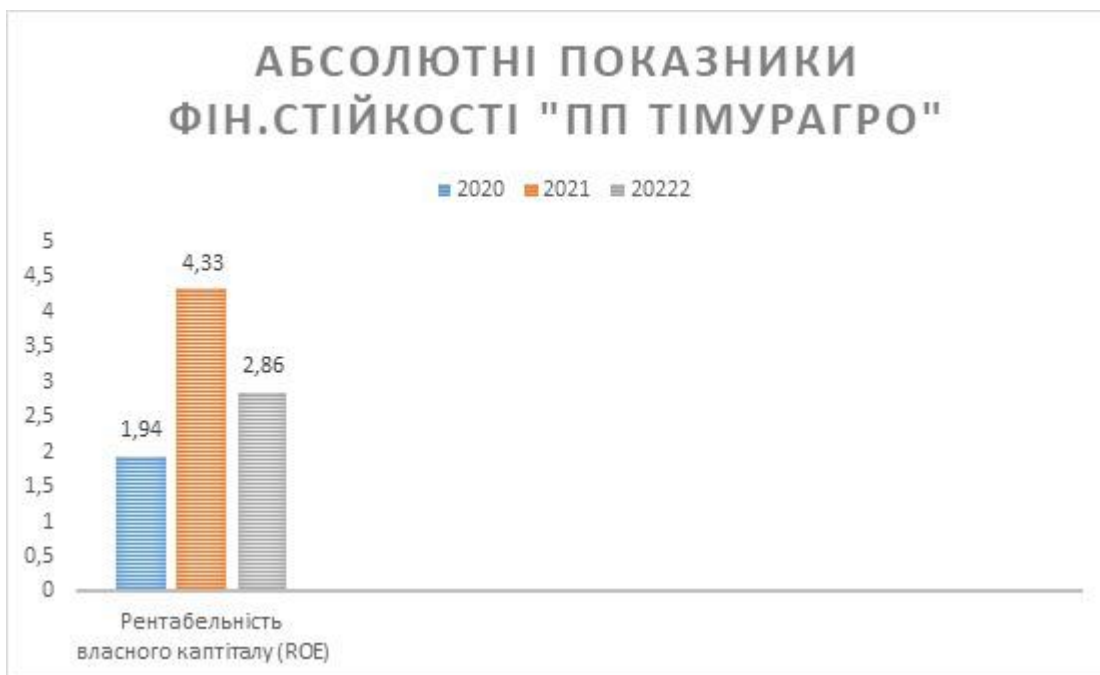

рис.2.6. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП "ТІМУРАГРО" за три роки (2020-2022). Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП "Тімурагро"

рис.2.7. Абсолютні показники фінансової стійкості ПП “ТІМУРАГРО” за три роки (2020-2022). Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП “Тімурагро”

Аналізуючи абсолютні показники фінансової стійкості ПП “ТІМУРАГРО” за три роки (2020-2022), можна винести деякі висновки:

1. Коефіцієнт покриття:

Спостерігається загальна тенденція до зниження коефіцієнта покриття, що може вказувати на певний рівень ризику у зв'язку зі збільшенням зобов'язань порівняно з чистим прибутком.

2. Коефіцієнт ліквідності:

У 2022 році показник ліквідності покращився порівняно з 2021 роком, але залишається в межах прийнятних значень, що свідчить про здатність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання.

3. Коефіцієнт оборотності активів:

Оборотність активів зросла у 2022 році, що може вказувати на ефективніше використання активів для генерації доходу, але слід враховувати, що це може бути також пов'язано зі зменшенням активів.

4.Рентабельність активів (ROA) показується стабільною, але досить низькою на протязі цих трьох років. Це може вказувати на необхідність удосконалення у використанні активів для генерації прибутку.

5.Рентабельність власного капіталу (ROE) залишається невисокою, що може свідчити про відсутність ефективного використання власного капіталу для збільшення прибутковості.

6.Фінансовий леверидж є високим, особливо в 2021 році, що може вказувати на велику залежність від зобов'язань. Це може збільшувати ризики, пов'язані з фінансовими труднощами та витратами.

Рекомендації:

- Розглядайте можливості оптимізації використання активів для підвищення рентабельності.

- Працюйте над покращенням ефективності використання власного капіталу для забезпечення більшої прибутковості.

- Враховуйте ризики, пов'язані з великим фінансовим левериджем, та розвивайте стратегії для їхнього зменшення чи управління.

В цілому, компанія має деякі позитивні та викликані увагою тенденції у фінансовій стійкості. Рекомендується для більшої рентабельності підприємства виходити на нові ринки, а саме ринок Польщі.

Експансія ринку – це стратегія розширення, яка включає в себе продаж поточних продуктів на новому ринку та збільшення обсягу ринку через увагу до різних сегментів споживачів. Цей процес може включати введення нових або існуючих продуктів через нові канали збуту [37].

Ефективність стратегії експансії ринку залежить від розміру цільового ринку, на який спрямована компанія. Зазвичай підприємства обирають цю стратегію, коли вони відчують, що ринок, на якому вони вже присутні,

наближається до насичення, і для подальшого зростання їм потрібно розширюватися.

Міжнародна експансія є ефективною стратегією для розширення ринку. Продукти та послуги, які пропонуються на внутрішньому ринку, можуть мати цінність для глобальних та місцевих клієнтів у інших країнах. При цьому важливо враховувати різні цінові стратегії для глобальних та місцевих споживачів.

Однак для успішної міжнародної експансії необхідно ретельно вивчити місцевий ринок, конкурентне середовище, процеси закупівель, а також нормативно-правове середовище, місцеві методи ведення бізнесу, етику та культуру. Недодержання цих аспектів може призвести до серйозних помилок та втрат [37].

Наразі багато українських компаній розглядають можливість розширення своєї географії за рахунок експансії на європейські ринки. Це завжди означає знайомство із новою аудиторією. Але чи відкриті європейські споживачі до українських агропродуктів?

Розширення українських компаній на європейські ринки може бути обіцяючим, проте успіх такого підприємства залежить від декількох факторів, включаючи сприйняття українських агропродуктів європейськими споживачами. Деякі з ключових аспектів, які можуть вплинути на цю ситуацію, включають:

- **Якість продукції:** Якщо українські агропродукти відповідають високим стандартам якості та безпеки, це сприятиме їхньому успішному впровадженню на європейському ринку.
- **Маркетинг і брендінг:** Здатність ефективно рекламувати та позиціонувати українські агропродукти на європейському ринку грає важливу роль. Споживачі можуть бути відкриті до нових продуктів, якщо їм надана правильна інформація та створений позитивний образ бренду.
- **Цінов конкурентоспроможність:** Зазначення конкурентоспроможних цін може бути ключовим фактором для привертання уваги

європейських споживачів та конкуренції з місцевими виробниками.

- Відповідність стандартам та регуляціям: Важливо враховувати відповідність українських агропродуктів європейським стандартам та вимогам, щоб уникнути можливих труднощів на шляху введення на ринок.
- Споживацькі тенденції: Аналіз споживацьких тенденцій у європейських країнах, таких як попит на екологічно чисті продукти чи підтримка місцевих виробників, може визначити попит на українські агропродукти.
- Зворотний зв'язок із споживачами: Важливо створювати системи зворотного зв'язку зі споживачами для врахування їхніх потреб та уподобань.
- Результат експансії буде залежати від того, наскільки українські компанії можуть врахувати ці фактори та адаптувати свої стратегії під специфіку європейського ринку.

Отже, розглянемо можливий сценарій експансії ПП “ТІМУРАГРО” на ринок Польщі:

- Маркетингове дослідження:
Ретельний аналіз польського ринку сільськогосподарських продуктів. Визначити попит, конкурентоспроможність та особливості споживацького попиту.
- Адаптація продукції:
Провести оцінку того, як можна адаптувати сільськогосподарську продукцію ПП “ТІМУРАГРО” до вимог та смаку польських споживачів.
- Партнерство та співпраця:
Розглядаються можливості укладення партнерських угод з місцевими агропідприємствами чи дистриб'юторами для забезпечення ефективного розподілу та продажу продукції.

- Регуляторні аспекти:

Детально вивчити регуляторні вимоги та стандарти для експорту агропродукції в Польщу, забезпечуючи відповідність всім необхідним нормативам.

- Розвиток мережі збуту:

Розглядаються можливості створення або розширення мережі збуту в Польщі через угоди з різними роздрібними та оптовими торговцями.

- Сприяння сталому сільському господарству:

Враховуючи сучасні тенденції, акцентуй увагу на сталому сільському господарстві та екологічно чистій продукції, що може знайти попит серед польських споживачів.

- Маркетинг та брендування:

Розробка ефективної маркетингової стратегії, що включає брендування та рекламу, що підвищить усвідомленість та популярність продукції в Польщі.

- Диверсифікація ризиків:

Забезпечити ретельне управління ризиками, враховуючи можливі зміни в економіці, політиці та інших факторах, що можуть вплинути на бізнес.

SWOT-аналіз дозволяє визначити переваги та недоліки, а також потенційні можливості та загрози для експансії ПП “ТІМУРАГРО” в агропромисловий ринок Польщі.

SWOT-аналіз ефективність експансії агропродукції ПП “ТІМУРАГРО” на ринок Польщі:

Таблиця 2.4.

<p><u>Сильні сторони (Strengths):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Технологічна компетентність:</u> Здатність використовувати сучасні технології в сільському господарстві для підвищення ефективності та якості продукції. <u>Стабільність постачання:</u> Забезпечення стабільних обсягів продукції та надійний ланцюг постачання. <u>Доступ до ринків:</u> Вже встановлені зв'язки на ринку України можуть полегшити вхід на ринок Польщі. 	<p><u>Слабкі сторони (Weaknesses):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Недостатня адаптація до місцевих умов:</u> Можлива необхідність адаптації технологій та видів продукції до місцевих вимог та умов Польщі. <u>Залежність від змін курсу валют:</u> Якщо є велика залежність від імпорту та експорту, коливання валютних курсів можуть впливати на прибутковість. <u>Конкуренція на ринку:</u> Зміцнення конкуренції з іншими агропідприємствами в Польщі.
<p><u>Можливості (Opportunities):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Розширення асортименту продукції:</u> Додаткові види агропродукції або нові сорти, які можуть відповідати польському попиту. <u>Співпраця з місцевими фермерами:</u> Співпраця з місцевими аграріями для обміну знаннями і ресурсами. <u>Зростання попиту на екологічні продукти:</u> Збільшення попиту на продукцію високої якості та екологічно чисті продукти в Польщі. 	<p><u>Загрози (Threats):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Кліматичні умови:</u> Негативні кліматичні умови в Польщі можуть впливати на вирощування певних видів культур. <u>Нестабільність ринків та цін на продукцію:</u> Коливання цін на продукцію або нестабільність ринків можуть впливати на фінансовий стан агропідприємства. <u>Конкуренція від місцевих виробників:</u> Конкуренція з боку місцевих агропідприємств, які мають глибокі корені на ринку.

Висновки до РОЗДІЛУ 2

У контексті виробничо-господарської діяльності ПП "ТІМУРАГРО" в умовах воєнного стану, важливим стає здатність компанії адаптуватися до змін у політичному та економічному середовищі. Збереження ефективності виробництва, забезпечення безпеки працівників і розробка планів кризового управління стають пріоритетними завданнями.

Оцінка стану агропідприємства у воєнний період передбачає аналіз ризиків та можливостей. Ефективне управління ресурсами, врахування факторів невизначеності і гнучкість у прийнятті рішень стають критичними для подолання труднощів.

У міжнародному контексті, розширення на ринок Польщі відкриває нові перспективи і можливості конкуренції. Співпраця та адаптація до місцевих ринкових умов стають ключовими елементами успішної експансії.

Успішна діяльність ПП "ТІМУРАГРО" у воєнних умовах ґрунтується на комплексному стратегічному управлінні, включаючи забезпечення стабільності внутрішніх процесів і активний розвиток на міжнародних ринках.

Висновуючи, слід відзначити, що для повноцінної оцінки стану агропідприємства ПП "ТІМУРАГРО" в умовах воєнного стану та розширення на ринок Польщі, був проведений SWOT-аналіз ефективності експансії агропродукції. Цей аналіз виокремив сильні сторони, слабкі місця, можливості та загрози, що дозволяє керівництву розробити стратегії, орієнтовані на оптимізацію виробничих процесів, вдосконалення маркетингових стратегій та зменшення ризиків. Такий комплексний підхід дозволяє ПП "ТІМУРАГРО" адаптуватися до викликів воєнного періоду та успішно розвиватися на міжнародному ринку, забезпечуючи стійкість та конкурентоспроможність у непередбачуваних умовах.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ ПП «ТІМУРАГРО»

3.1 Стратегія диверсифікації ризиків та її наслідки для агропідприємства

Основним завданням при реалізації стратегії диверсифікації економіки є врахування взаємозв'язку між диверсифікацією діяльності та операційним ризиком, тобто забезпечення прийняттого співвідношення між прибутковістю та рівнем ризику [38].

Відомо, що диверсифікація зменшує величину ризику, але не дозволяє уникнути ризику. При цьому загальна ефективність діяльності знижується. Це пов'язано з тим, що компанія може отримати більше прибутку, сконцентрувавшись на найбільш прибуткових напрямках, але в цьому випадку і ризики є найвищими. Це співвідношення визначається кожною компанією самостійно і залежить в основному від схильності до ризику власників.

У загальному, ризик складається з трьох частин:

Інвестиційний ризик: визначається тим, наскільки реальний прибуток відрізняється від того, який очікується або який вважається середнім. Іншими словами, це, наскільки результати можуть відхилитися від очікуваних.

Несистематичний (власний) ризик: ризик, який конкретний для певного підприємства і може бути зменшений через диверсифікацію. Це частина загального ризику, яка може зменшитися, розподіляючи інвестиції між різними напрямками.

Систематичний (недиверсифікований) ризик: Цей ризик не може бути зменшений подальшою диверсифікацією. Він виникає внаслідок зовнішніх подій, які впливають на весь ринок. Систематичний ризик становить значну частину загального ризику для будь-яких інвестицій і не може бути уникнутий чи зменшений шляхом розподілу інвестицій [38].

Тому створення стратегії для підвищення результативності підприємств - це визначення конкретних шляхів та цілей, розподіл фінансових ресурсів між різними напрямками виробництва у найбільш вигідних та безпечних пропорціях.

Такий розподіл допомагає зменшити ризик, забезпечує підвищення ефективності виробництва та зміцнює конкурентну позицію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Диверсифікація саме є стратегією зниження рівня ризику шляхом розподілу інвестицій чи інших ресурсів між кількома напрямками діяльності. Іншими словами, інвестор не повинен вкладати свої кошти в виробництво лише одного виду продукції, оскільки це може вести або до низької ефективності, або до великого ризику. Спеціалізовані підприємства відрізняються високою прибутковістю та стійкістю виробництва, але вони можуть бути менш адаптивними та гнучкими у змінах економічного середовища, таких як коливання попиту та цін на сировину. Таким чином, диверсифікація виробництва, тобто виготовлення та просування різноманітної продукції, є важливим методом зниження ризику.

Існує два типи виробничої диверсифікації: галузева та продуктово-асортиментна.

Галузева диверсифікація передбачає розширення спектру галузей, які функціонують на підприємстві. На етапі виробництва всіх аспектів сільськогосподарської продукції, як от кінцевого споживання, проміжного (наприклад, насіння та корми) і сировини для промислової переробки, ці галузі технологічно не пов'язані між собою.

Галузева диверсифікація відбувається, коли підприємство розширює свою діяльність в нових напрямках, які відрізняються від виробництва інших галузей за кінцевим продуктом, використовуваними засобами виробництва, технологією та організацією.

У сільському господарстві особливістю є те, що аграрні підприємства, включаючи спеціалізовані (за винятком вузькоспеціалізованих), повинні розвивати не одну, а кілька галузей сільського господарства. Кількість таких галузей може варіюватися.

Рис. 3.Форми і види диверсифікації аграрних підприємств

Створено автором на основі матеріалів:[44,42,43].

У випадку, коли аграрне підприємство вирішує розширити свою діяльність в нові галузі сільськогосподарства, цей вид диверсифікації можна назвати **горизонтальною або вузькоспеціалізованою**.

Наприклад, якщо підприємство раніше не займалося вівчарством, але з метою отримання додаткового доходу вирішує розвивати цю галузь через покращення ринкових умов та зростання цін на вовну, це може вважатися прикладом горизонтальної диверсифікації сільськогосподарського виробництва.

Горизонтально інтегрована диверсифікація виникає, коли продукція однієї галузі сільськогосподарства може бути використана в інших галузях для виробничого споживання. Наприклад, фуражне зерно, що виробляється в галузі зерновиробництва, може бути використане в різних галузях тваринництва як концентрований корм. Це також може стосуватися інших видів кормів, таких як сіно.

Горизонтально неінтегрована диверсифікація виникає, коли різні галузі сільськогосподарського виробництва діють автономно одна від одної.

Сільськогосподарські підприємства, крім того, часто розвивають промислові галузі. Ці промислові галузі можуть варіюватися за характером, але можна об'єднати їх за цільовим призначенням кінцевого продукту на дві групи.

Перша група включає галузі, які переробляють сільськогосподарську сировину, і отриманий продукт, який є харчовим, реалізується через роздрібну торгівлю. Ці галузі технологічно пов'язані із сільським господарством, але це поєднання відбувається поза стадією прямого виробництва сільськогосподарської продукції. Такий рід галузевої диверсифікації можна охарактеризувати як **вертикально інтегровану**.

Наприклад, підприємство може розширити свою діяльність, будуючи внутрішні підрозділи, такі як забійний та м'ясопереробний цехи для виробництва ковбасних виробів, млин для виробництва борошна та круп, або олійницю для переробки олії та інших продуктів. Така інтеграція дозволяє підприємству контролювати різні етапи виробництва та оптимізувати виробничі процеси, сприяючи ефективнішому управлінню виробництвом та ринковими стратегіями.

Друга група включає галузі, які технологічно не пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції. Це може бути виробництво будівельних матеріалів, деревини, швейних виробів, художніх виробів тощо. Цю галузеву диверсифікацію можна назвати **вертикально неінтегрованою або багатоспеціалізованою**. Крім галузевої диверсифікації, аграрні підприємства можуть також здійснювати **продуктово-асортиментну диверсифікацію**, розширюючи асортимент виробленої продукції за однією базовою технологією та складом працівників, без значних змін у професійних навичках працівників. Це може включати виробництво нових сортів продукції в межах існуючих галузей, таких як різновиди ковбас або молокопродуктів. Це стратегічне розширення асортименту може бути класичним, якщо відбувається в межах певної номенклатури продукції, або специфічним, якщо відбувається в межах окремих галузей сільськогосподарського виробництва.

Продумана продуктово-асортиментна диверсифікація може значно вплинути на економіку підприємства, сприяючи підвищенню його конкурентоспроможності [44].

Диверсифікація як суспільна форма організації виробництва має низку переваг для бізнесу.

По-перше, це важливий засіб управління фінансовими ризиками.

Наприклад, якщо компанія отримує більшу частину прибутку від продажу одного виду продукції, вона може зазнати серйозних фінансових втрат або збанкрутувати, якщо ринок для цього продукту погіршиться або станеться стихійне лихо, наприклад, епідемія. У контексті диверсифікованого виробництва втрати прибутку в одному секторі можуть бути компенсовані збільшенням прибутку від продажу продукції в інших секторах [39].

Що станеться, якщо така компенсація не відбудеться? Якщо така компенсація не відбудеться (що є досить імовірним), економічні втрати в одному секторі не матимуть суттєвого впливу на фінансово-економічний стан підприємства, оскільки його частка в прибутках вже не буде домінуючою. Тому підприємства з диверсифікованим виробництвом характеризуються вищою економічною стійкістю, особливо в умовах прояву кризових явищ, таких як зміни у зовнішньому середовищі або інфляція, зокрема, підприємства з диверсифікованим виробництвом є більш стійкими під час змін у зовнішньому середовищі та таких кризових явищ, як інфляція, неплатоспроможність та платоспроможність населення.

По-друге, диверсифікація дозволяє підприємствам повніше використовувати свої матеріальні ресурси (землю та робочу силу). Використовуючи матеріальні ресурси, землю і робочу силу, вони можуть зменшити сезонність виробництва, збільшити зайнятість і отримати додатковий дохід від своєчасного і продуманого виробничого маневрування. Збільшуючи виробництво продукції, на яку є попит і прийнятні ціни, і частково скорочуючи виробництво іншої продукції, для якої ринкова кон'юнктура несприятлива.

Очевидно, що спеціалізованим фермерам реалізувати таку стратегію набагато складніше, оскільки їм доведеться розпочинати нове виробництво, що потребуватиме великих коштів і тривалого часу.

По-третє, диверсифікація сільськогосподарських підприємств, особливо галузева вертикально інтегрована диверсифікація, дозволяє сільськогосподарським підприємствам використовувати синергію і таким чином підвищувати ефективність виробництва [39,38].

В той же час, диверсифікація несе в собі певну загрозу для підприємств. Певною мірою справедливо і зворотне, оскільки переваги спеціалізованого виробництва не завжди можуть бути використані. Адже розвиток багатьох галузей розподіляє ресурси підприємств таким чином, що вони не можуть досягти розумної концентрації в деяких галузях. Як наслідок, підприємства втрачають економію на масштабах виробництва.

Слід також враховувати, що управляти диверсифікованим виробництвом набагато складніше, ніж недиверсифікованим. Тут менеджери і фахівці повинні мати іншу професійну підготовку і враховувати більше факторів зовнішнього і внутрішнього середовища [40].

Переваги та недоліки диверсифікації сільськогосподарських підприємств наведені в таблиці 3.

Таблиця 3 Переваги та недоліки диверсифікації в аграрній сфері економіки

Створено автором на основі матеріалів: [41,42,43].

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
-диверсифікація дає змогу підприємствам найбільш досконало використовувати власні матеріальні ресурси;	- диверсифікація не завжди дає змогу використати переваги спеціалізованого виробництва;
-правильний вибір стратегії диверсифікації дає змогу підвищити конкурентоспроможність продукції та підприємства, збільшити збут продукції аграрного сектора завдяки задоволення потреб споживача;	- при невдалому виборі стратегії диверсифікації - це може привести до економічних втрат підприємства;
- диверсифікація сприяє ефективному забезпеченню економічної та продовольчої безпеки держави;	- можливий ефект втрати мотиву виробництва;
- інтеграція переробки підприємств АПК підвищує рівень їх завантаженості;	-управляти диверсифікованим виробництвом значно складніше з не диверсифікованим;
- від глибини диверсифікації та рівня кооперації залежить повнота використання природно-ресурсного та господарського потенціалу;	-диверсифікацію недоцільно застосувати на підприємствах з низьким рівнем концепції виробництва;
- диверсифікація аграрних підприємств дасть змогу отримати синергійний ефект;	-при невдалому розміщенні номенклатури продукції, що її виробляють окремі фірми та об'єднані диверсифікації підприємства може призвести до банкрутства;
- при диверсифікації підприємств аграрного сектора зменшується ступінь підприємницького ризику через ліквідацію залежності від єдиного виду продукції.	- об'єднання двох підприємств, які виробляють різні види продукції - як засіб розширення перспектив розвитку підприємства може призвести до збільшення економічних ризиків.

Підвищення рівня диверсифікації сільськогосподарських підприємств має здійснюватися з великою обережністю, в кожному конкретному випадку з урахуванням специфіки виробництва та конкурентного характеру ринку виробленої продукції. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва дозволяє підприємствам ефективно впливати на ринок і формувати чітку стратегію розвитку.

Диверсифікація для аграрного підприємства може мати декілька економічних переваг, особливо з урахуванням фінансових показників ПП "ТІМУРАГРО"(табл 3.1.)

Таблиця 3.1.Економічні переваги диверсифікації для аграрного підприємства ПП "ТІМУРАГРО"
Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП "ТІМУРАГРО"

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Збільшення доходів	148 092 000 грн × 1.05* ~ 155 496 600 грн	155 496 600 грн × 1.07* ~ 166 094 412 грн	166 094 412 грн × 1.1 ~ 182 703 853 грн
Збільшення чистого прибутку	681 900 грн × 1.08 ~ 737 652 грн	737 652 грн × 1.1 ~ 811 417 грн	811 417 грн × 1.12 ~ 909 005 грн
Збільшення активів	58 561 400 грн × 1.04 ~ 60 965 856 грн	60 965 856 грн × 1.06 ~ 64 726 855 грн	64 726 855 грн × 1.09 ~ 70 552 271 грн
Збільшення зобов'язань	53 793 500грн × 1.02 ~ 54 869 370 грн	54 869 370 грн × 1.04 ~ 57 050 458 грн	57 050 458 грн × 1.06 ~ 60 495 485 грн

*Вказані коефіцієнти (1.05, 1.07 і так далі).Ці коефіцієнти представляють собою умовні значення, що вказують на очікуване відсоткове зростання або зменшення показника в кожен наступний рік. У реальних умовах такі збільшення можуть бути обґрунтовані стратегіями розвитку, ринковими тенденціями, технологічними інноваціями та іншими факторами.

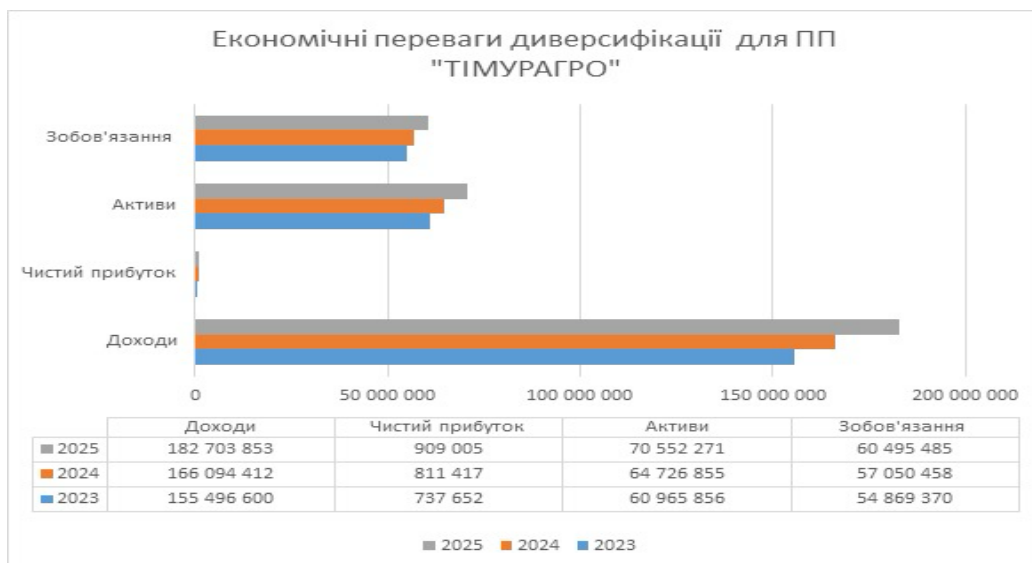

рис.3.1. Економічні переваги диверсифікації для аграрного підприємства ПП "ТІМУРАГРО"
Розроблено та проаналізовано автором на основі фін.звітності ПП "ТІМУРАГРО"

1. Потенційний Розвиток:

- З урахуванням уявних збільшень показників, підприємство може досягти стабільного росту доходів та чистого прибутку протягом наступних років.

2. Ефективне Управління:

- Збільшення активів відбувається на фоні ефективного управління ресурсами та, можливо, розвитку нових напрямків діяльності.

3. Фінансова Стійкість:

- Важливо уважно контролювати зобов'язання та узгоджувати їх із зростанням активів для забезпечення стійкості та фінансового контролю.

4. Управління Ризиками:

- З урахуванням нестабільності економічного середовища, воєнних фактоів та ін. важливо активно впроваджувати стратегії диверсифікації ризиків для забезпечення стійкості підприємства.

5. Стратегічне Планування:

- Підприємство повинно ретельно розробляти та реалізовувати стратегії для максимізації використання можливостей, збільшення конкурентоспроможності та забезпечення сталого зростання.

*Важливо враховувати, що ці висновки базуються на уявних розрахунках і є лише прогнозом. Реальні результати можуть варіюватися в залежності від реальних ринкових умов, внутрішніх факторів та стратегій підприємства.

3.2. Результати та ефективність заходів пов'язаних із удосконаленням диверсифікації ризиків

Диверсифікація має свої позитивні та негативні аспекти. Однією з ключових переваг є стратегічна відповідність між існуючим та новими видами бізнесу, що стає джерелом конкурентної переваги. Це надає можливість гнучкого розподілу інвестицій між різними секторами бізнесу та зменшує залежність фірми від діяльності на одному ринку. Додатково, диверсифікація може призводити до синергетичного ефекту в різних напрямках діяльності, що виявляється у зниженні корпоративних витрат завдяки багатофункціональному використанню ресурсів.

Іншою перевагою є підвищення адаптивних можливостей підприємства. Диверсифікація виступає як засіб зниження ризиків і сприяє підсиленню конкурентних позицій в бізнесі. Ця стратегія дозволяє розширити основний профіль діяльності, отримати економічні переваги через об'ємні роботи, отримати знижки, покращити технології обслуговування та підвищити використання виробничих потужностей [39]. Диверсифікація, подібно до будь-якого процесу, має свої вади, які варто враховувати. Можливість застосування стратегії диверсифікації повинна бути визначена з урахуванням конкретних можливостей підприємства, його цілей і умов функціонування. Важливо пам'ятати, що немає одного оптимального моменту для впровадження стратегії диверсифікації. Час виходу на ринок є ключовим, оскільки підприємство повинно з'явитися на ринку як провідний у своїй сфері. Однак високі витрати на входження на нові ринки вимагають обачності, оскільки підприємство не повинно ризикувати більше, ніж може собі дозволити власний капітал. Також важливо враховувати наслідки ризику, оскільки ризик збільшується при розширенні діяльності підприємства в новий сектор.

Метод диверсифікації стає ключовим стратегічним рішенням для підприємства, спрямованим на отримання додаткових економічних переваг в умовах непередбачуваної ринкової обстановки. У зв'язку із зростанням впливу кризових явищ на функціонування підприємств і збільшенням невизначеності зовнішнього середовища, диверсифікація стає ефективною стратегією розвитку та

функціонування. Застосування диверсифікації дозволяє вирішувати актуальні завдання та підвищувати економічну ефективність підприємства, що вкрай важливо в умовах економічної нестабільності. Дослідження цього методу стає необхідністю в умовах системної економічної кризи в Україні, коли підприємства стикаються з великим рівнем невизначеності та потребують оптимальних стратегій для розвитку [9].

Результатом успішного впровадження диверсифікації є досягнення визначених цілей, таких як забезпечення виживання у складних умовах, стабілізація грошових потоків, підвищення конкурентоспроможності та адаптабельності до змін смаків споживачів. Диверсифікація також дозволяє раціонально використовувати ресурси, забезпечуючи максимальну ефективність виробництва та організаційно-управлінський потенціал підприємства.

Можливі результати та ефективність диверсифікації ризиків для агропідприємства ПП “ТІМУРАГРО” можуть включати наступне:

- **Стійкість до Кліматичних Умов:**

Результат: Зменшення впливу негоди, засухи чи інших кліматичних аномалій на врожай.

Ефективність: Диверсифікація культур або введення різних видів продукції може допомогти агропідприємству уникнути повної втрати у разі негативного кліматичного впливу на одну культуру.

- **Фінансова Стабільність:**

Результат: Збільшення фінансової стабільності через розподіл ризиків між різними галузями сільськогосподарської діяльності.

Ефективність: Отримання прибутку від різних видів продукції може допомогти компенсувати можливі втрати в одній галузі, забезпечуючи стабільний фінансовий потік.

- **Збільшення Обсягів Виробництва:**

Результат: Можливість збільшити виробництво завдяки ефективному використанню ресурсів та розширенню асортименту продукції.

Ефективність: Диверсифікація дозволяє агропідприємству більше використовувати свої земельні ресурси та робочу силу, що призводить до збільшення обсягів виробництва та доходів.

- Ринкова Адаптованість:

Результат: Здатність адаптуватися до змін у попиті на ринку та кон'юнктурних змін.

Ефективність: Різноманіття продукції дозволяє агропідприємству швидко реагувати на зміни у вимогах ринку та забезпечує гнучкість у виборі найбільш вигідних культур для вирощування.

- Мінімізація Ризиків Втрат:

Результат: Зниження ризику фінансових втрат через вирощування кількох видів продукції.

Ефективність: Втрати в одній галузі можуть бути компенсовані прибутками в інших, зменшуючи загальний ризик фінансових труднощів.

- Синергетичний Ефект:

Результат: Виникнення позитивної взаємодії між різними видами сільськогосподарської діяльності.

Ефективність: Взаємодія між різними галузями може призводити до синергетичного ефекту, що дозволяє зменшити витрати та підвищити ефективність виробництва.

Загальною метою диверсифікації для агропідприємства ПП "ТІМУРАГРО" є забезпечення стійкості, адаптованості та оптимального використання ресурсів у змінних умовах аграрного сектору.

Агропідприємство "Тімурагро" може вигідно ліквідувати стратегію диверсифікації ризиків, враховуючи політичну підтримку, можливості для підвищення доходу та адаптації до соціальних змін та технологічних трендів.

PEST аналіз - це інструмент для аналізу зовнішнього середовища, що впливає на бізнес. PEST складається з абrevіатур, що представляють чотири

фактори: політичний (Political), економічний (Economic), соціальний (Social) та технологічний (Technological).

Аналіз факторів PEST може допомогти зрозуміти, які конкретні виклики стоять перед ПП “ТІМУРАГРО”у кожній з цих областей.

Таблиця 3.2

<p style="text-align: center;">P (political)</p>	<p style="text-align: center;">E (economic)</p>	<p style="text-align: center;">S (social)</p>	<p style="text-align: center;">T (technological)</p>
<p>Позитивні аспекти: 1.Урядова підтримка диверсифікації ризиків для підприємств. 2.Стабільність політичного середовища розвитку бізнесу.</p> <p>Негативні аспекти: 1.Можливість змін у податковій та регуляторній політиці. 2.Політичні конфлікти, які можуть вплинути на економічну стабільність.</p>	<p>Позитивні аспекти: 1.Можливість зменшення фін. ризиків через ефективну диверсифікацію. 2.Збільшення можливостей для отримання дод.доходу за рахунок різноманітних видів діяльності.</p> <p>Негативні аспекти: 1.Вплив економ. криз та коливання на прибутковість підприємства. 2.Зміни в обсязі споживання товарів і послуг внаслідок економ.труднощів.</p>	<p>Позитивні аспекти: 1.Адаптація до змін смаків та вимог через різноманітність продукції. 2.Підвищення зайнятості та підвищення життєвого рівня на місцевому рівні.</p> <p>Негативні аспекти: 1.Можливі проблеми з репутацією у випадку неефективної диверсифікації. 2.Зміни в суспільних уподобаннях, які можуть вплинути на попит на продукцію.</p>	<p>Позитивні аспекти: 1.Використання новітніх технологій для оптимізації виробництва та управління. 2.Можливість впровадження ефективних агротехнологій для поліпшення врожаю.</p> <p>Негативні аспекти: 1.Високі витрати на впровадження нових технологій. 2.Швидка застарілість обладнання та потреба в постійному оновленні.</p>

Аналіз факторів PEST може допомогти зрозуміти, які конкретні виклики стоять перед ПП “ТІМУРАГРО”у кожній з цих областей.

Наприклад, політичні фактори можуть включати нові регулювання, які обмежують здійснення бізнесу, тарифи на імпорт і експорт товарів, або правила щодо оподаткування, які можуть впливати на прибутковість ПП “ТІМУРАГРО”. У

світлі Війни та пандемії COVID-19, компанія може також стикнутися з новими правилами, пов'язаними зі здоров'ям та безпекою на робочому місці.

У сфері економіки, ПП “ТІМУРАГРО” може бути під впливом коливань курсів валют, що може вплинути на прибутковість, а також змін попиту через зміни у споживчому поведінці в умовах кризи або інших глобальних економічних змін.

З соціальних факторів, ПП “ТІМУРАГРО” може зустрічатися з новими тенденціями в поведінці покупців, таких як збільшення популярності еко-дружніх продуктів, вимоги до етики виробництва і упаковки, і змінення у споживчих пристрастях.

У технологічній сфері, ПП “ТІМУРАГРО” може мати справу зі змінами в швидкості технологічного розвитку, які можуть вимагати переходу до нових підходів у сфері агротехнологій. ПП “ТІМУРАГРО” також може зіткнутися з новими конкурентами, які використовують нові агротехнології для покращення своєї конкурентної позиції.

У кінці кінців, аналіз PEST може допомогти ПП “ТІМУРАГРО” зрозуміти, які фактори можуть вплинути на їхній бізнес і визначити, які заходи вони можуть прийняти, щоб забезпечити стійкість та успішність

Висновки до РОЗДІЛУ 3

В контексті стратегії диверсифікації ризиків для агропідприємства, важливим стає зменшення залежності від конкретних факторів чи ринків. Результати заходів, спрямованих на удосконалення диверсифікації ризиків, вказують на позитивні зрушення в стійкості бізнесу. Ефективна диверсифікація ризиків може призвести до зниження вразливості агропідприємства перед змінами в економічному та природному середовищі. Різносторонність в діяльності може відобразитися на підвищенні доходів, зменшенні витрат і збільшенні загальної стійкості компанії.

Отже, висновок полягає в тому, що стратегія диверсифікації ризиків виявляється ефективним інструментом для забезпечення довгострокової стійкості агропідприємства, а її наслідки проявляються у покращенні фінансової витривалості та здатності адаптуватися до змін в економічному середовищі.

В процесі розгляду стратегії диверсифікації ризиків в аграрній сфері, був застосований PEST-аналіз, що дозволяє врахувати політичні, економічні, соціокультурні та технологічні фактори. За допомогою цього аналізу було можливо визначити зовнішнє середовище та вплив цих факторів на прийняття рішень щодо диверсифікації ризиків.

Переваги диверсифікації в аграрній сфері:

1. Стабільність природних ресурсів:

Диверсифікація вирощуваних культур може допомогти у зменшенні впливу природних катастроф чи кліматичних змін на врожай.

2. Розширення ринків збуту:

Диверсифікація дозволяє виходити на різні ринки, що зменшує залежність від одного регіону або типу споживача.

3. Зменшення економічних ризиків:

Різноманітність сільськогосподарської діяльності може бути способом захисту від коливань цін на ринку.

Недоліки диверсифікації в аграрній сфері:

1. Високі витрати:

Розгортання та управління різноманітними видами сільськогосподарської продукції може вимагати значних фінансових вкладень.

2. Складніше управління:

Зі збільшенням кількості видів діяльності може виникати ускладнення управління процесами та виробничими ланцюгами.

3. Ризик ринкових змін:

Зміни у попиті чи умовах ринку для різних продуктів можуть впливати на ефективність диверсифікації

Отже, стратегія диверсифікації ризиків у сфері сільського господарства має як переваги, так і недоліки. Правильно вибрана стратегія може призвести до ефективного використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки. Однак невдалий вибір може призвести до економічних втрат, складнощів управління та інших негативних наслідків. Ефективність диверсифікації залежить від правильного балансу та урахування специфіки галузі, а також від вміння підприємства адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі.

ВИСНОВОК

У контексті досліджень в сферах міжнародної економічної діяльності та виробничо-господарської сфери агропідприємства, стратегія диверсифікації ризиків виявляється ключовим елементом для забезпечення стійкості та успішного функціонування підприємства в умовах глобальної нестабільності та воєнного стану.

У міжнародному економічному вимірі, важливо враховувати теоретичні аспекти оцінки ризиків та сприятливості умов, що дозволяє підприємству "ТІМУРАГРО" ефективно управляти ризиками та максимізувати можливості на світовому ринку. Глибоке розуміння різноманітних факторів, таких як економічні, політичні, соціокультурні та юридичні впливи, є важливим для досягнення стійкого успіху.

У виробничо-господарському контексті, агропідприємство "ТІМУРАГРО" стикається з викликами воєнного стану, що вимагає не лише адаптації до змін у політичному та економічному середовищі, але й розробки стратегій кризового управління та забезпечення безпеки працівників.

Оцінка стану агропідприємства в умовах воєнного стану передбачає аналіз ризиків та можливостей. Збереження ефективності виробництва та розширення на ринок Польщі відкриває нові перспективи конкуренції, але вимагає управлінської гнучкості та ретельного аналізу ринкових умов.

Успіх стратегії диверсифікації ризиків у сфері агропродукції підприємства "ТІМУРАГРО" полягає в комплексному стратегічному управлінні, включаючи забезпечення стабільності внутрішніх процесів і активний розвиток на міжнародних ринках.

Спритність у виборі стратегій, адаптація до змін, аналіз конкурентного середовища та постійний моніторинг є ключовими елементами успішної експансії та управління ризиками в умовах нестабільності.

Застосування SWOT-аналізу та PEST-аналізу дозволило визначити сильні сторони, слабкі місця, можливості та загрози для підприємства "ТІМУРАГРО". Це

допомагає виробляти стратегії, орієнтовані на оптимізацію процесів, покращення маркетингу та зменшення ризиків.

Таким чином, в подальших дослідженнях та управлінській практиці важливо продовжувати розвивати і вдосконалювати стратегії диверсифікації ризиків, забезпечуючи оптимальний баланс між різними напрямками діяльності, адаптуючись до змін у зовнішньому середовищі та забезпечуючи стійкість та конкурентоспроможність підприємства в умовах невизначеності та глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Диверсифікація // Термінологічний словник / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. — Київ : Ваіте, 2018. — С. 213-214.
2. Мостенська Т. Л. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства / Т. Л. Мостенська, Н. С. Скопенко / Вісник Запорізького національного університету. — № 3 (7). — С. 72– 79.
3. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : [навч. посіб.] / Л. І. Донець. — Київ : Центр навчальної літератури, — 312 с
4. Моделі і методи соціально–економічного прогнозування : підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та інші – 2-е вид., виправ.– Харків : ВД «ІНЖЕК», – 396 с.
5. Верченко П. І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі та методи) : монографія / П. І. Верченко. — Київ : КНЕУ, — 272 с.
6. Моделі і методи соціально–економічного прогнозування : підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та інші – 2-е вид., виправ.– Харків : ВД «ІНЖЕК», – 396 с.
7. Кірсанов В.А. Диверсифікація як спосіб зменшення фінансових ризиків комерційного підприємства/В.А. Кірсанов // Економічна безпека: виклики ХХІ ст. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. відп. ред. І.А. Сушкова. - С. 422-427.
8. Плисюк Т.Г. Обґрунтування підходів до диверсифікації ризиків підприємств / Т.Г. Плисюк, А.О. Князевич // Вісник соціально-економічних досліджень. — Випуск 2 (53). — С. 119-123.
9. Багорка М.О. Диверсифікація як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах / М.О. Багорка, І.А. Білоткач // Інвестиції: практика та досвід.– № 10. — С. 17-21
10. Степененко Н.І.Механізм формування стратегії диверсифікації агросервісних підприємств // Всеукраїнський науково-виробничий журнал, №1(15). — С.18– 21.

11. Andriichuk, V. H., *Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv* [Economics of Agrarian Enterprises], 2nd., ed., KNEU, Kyiv, Ukraine, P. 624.
12. Малік М.Й. Актуальні питання диверсифікації виробництва в аграрній сфері. *Ефективна економіка*. №12.
13. Ткачук, В. І. *Диверсифікація аграрного підприємництва: монографія* / В.І. Ткачук. – Житомир: ЖНАЕУ.
14. *Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб.* / Н. Г. Георгіаді, Х. С. Передало, С. В. Князь ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – 2-ге вид. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», – 235 с. – Бібліогр. : с. 226– 235 (118 назв).
15. Закон "Про зовнішньоекономічну діяльність".
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
16. *Зовнішньоекономічна діяльність підприємств* /за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, І.Ю. Сіваченка. Київ: Центр навчальної літератури, – 792 с.
17. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 950–ХІІ, зі змінами та доповненнями
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
18. Офіційний сайт СОТ-<https://www.wto.org/>
19. Офіційний сайт Фонд ООН з продовольства та сільського розвитку(ФАО)
<https://www.fao.org/>
20. *Перехідна економіка : Монографія* / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.; За ред. В.М. Гейця.: Вища школа, – 591 с
21. Петруня Н.В. Фінансові результати як джерело формування активів сільськогосподарських підприємств / Н.В. Петруня // *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія «Фінанси і кредит». Суми: СНАУ, – №1.
22. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України-

<https://minagro.gov.ua/>

- 23.Офіційний сайт Державної служби статистики України-
<https://www.ukrstat.gov.ua/>
24. Офіційний сайт Державної Митної Служби- <https://customs.gov.ua/>
- 25.Набок І.І. Світовий ринок продовольства: стан розвитку та чинники продовольчої безпеки / І.І. Набок, М.С. Рогач // Інфраструктура ринку: електронний науково-практичний журнал
- 26.Церковникова, Н. Сельское хозяйство Украины – реальность и иллюзии [Электронный ресурс] <https://blog.liga.net/user/ntserkovnikova/article/15413>
27. Narodowa Strategia Spójności, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 159 s.
- 28.Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 132 s.
- 29.Rolnictwo, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Polska-Unia Europejska, Warszawa, 36 s.
- 30.ПП “Тімурагро”<https://youcontrol.com.ua>
- 31.Партин, Г. О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / Г. О. Партин – Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. №10 – С. 276-279.
- 32.Шматковська Т. О. Концептуальні підходи до трактування та оцінювання фінансової стійкості підприємства / Т. О. Шматковська, М. О. Грицук
- 33.Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник / М. Я. Коробов. – К. : Знання, – 378 с.
- 34.Федірко В. М. Проблеми оцінки фінансової стійкості та ліквідності використання коштів / В. М. Федірко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – № 10. – С. 359-363.
- 35.Матросова В. О. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємств в період кризи / В. О. Матросова, Т. В. Буряк // Вісник Національного технічного

- університету «ХПІ». – №56. – С. 27-30.
36. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник / П. Я. Попович. – 2-е вид., перероб. і доп. – Тернопіль : Економічна думка.
37. Електроний ресурс- <https://termin.in.ua/ekspansiya/>
38. Korin'ko, M. D., "Diversification as a development strategy", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 5, pp. 12—17.
39. Скоробогатов М.М. Диверсифікація як один із шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах [Текст] / М.М. Скоробогатов, О.І. Куцербова // Економічний вісник.— № 3 (25) С.18—21.
40. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, – 624 с.
41. Лозовский Л.Ш. Универсальный бизнес-словарь /Л.Ш. Лозовский, Б.А. Райзберг, А.А. Ратновский. – М. : ИНФРА-М, 640 с.
42. Важинський Ф.А., Колодійчук, А.В., Молнар О.С. Диверсифікація та кооперація розвитку сільських територій регіону // Науковий вісник Ужгородського університету, с.125–129.
43. Корінько М. Д. Диверсифікація : теоретичні та методологічні основи : монографія / М. Д. Корінько. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 447 с.
44. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник /. В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ

Додатки

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ТІМУРАГРО»
421162272

Фінансова звітність за 2020 рік

2020 2021 2020

10901107 Фінансова звітність малого підприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	0.00	0.00
первісна вартість	1001	0.00	0.00
накопичена амортизація	1002	0.00	0.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0.00	0.00
Основні засоби	1010	19 951.30	17 254.30
первісна вартість	1011	28 484.60	28 484.40
знос	1012	8 533.30	11 230.10
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	0.00
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0.00	0.00
Інші необоротні активи	1090	0.00	0.00
Усього за розділом I	1095	19 951.30	17 254.30
II. Оборотні активи Запаси:	1100	1 579.20	7 425.60
у тому числі готова продукція	1103	1 579.20	7 425.60
Поточні фінансові активи	1110	0.00	0.00
Дебиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	6 592.90	14 169.00
Дебиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	0.00	0.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	0.00	0.00
Інша поточна дебиторська заборгованість	1155	1 263.50	2 206.10
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	0.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	313.80	515.10
Витрати майбутніх періодів	1170	0.00	0.00
Інші оборотні активи	1190	30 143.10	25 054.50
Усього за розділом II	1195	39 892.50	49 370.30
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	0.00
Баланс:	1300	59 843.80	66 624.60

Додаток 1: Активи ПП «ТІМУРАГРО» ЗА 2020 рік

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	15 000.00	15 000.00
Додатковий капітал	1410	0.00	0.00
Резервний капітал	1415	0.00	0.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2 713.10	3 174.50
Неоплачений капітал	1425	0.00	0.00
Усього за розділом I	1495	17 713.10	18 174.50
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0.00	0.00
Короткострокові кредити банків	1600	0.00	0.00
III. Поточні зобов'язання Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	0.00
товари, роботи, послуги	1615	42 078.70	48 393.80
розрахунками з бюджетом	1620	0.00	0.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	0.00
розрахунками зі страхування	1625	16.30	23.40
розрахунками з оплати праці	1630	35.70	32.90
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	0.00
Інші поточні зобов'язання	1690	0.00	0.00
Усього за розділом III	1695	42 130.70	48 450.10
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	0.00
Баланс	1900	59 843.80	66 624.60

Додаток 2: Пасиви ПП «ТІМУРАГРО» за 2020 рік

Звіт про фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	96 009.80	128 584.80
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	89 062.50	113 090.30
Інші операційні доходи	2120	795.60	2 436.70
Інші операційні витрати	2180	1 575.10	1 816.10
Інші доходи	2240	2 720.10	951.50
Інші витрати	2270	8 325.20	16 224.40
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	99 525.50	131 973.00
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	98 962.80	131 130.80
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	562.70	842.20
Податок на прибуток	2300	101.30	151.60
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	461.40	690.60

Додаток 3: Звіт про фін. результати ПП «ТІМУРАГРО» за 2020 рік

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ТІМУРАГРО"
#37130077

Фінансова звітність за 2021 рік

2022 2021 2020

JO901107 Фінансова звітність малого підприємства

АКТИВ

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	0.00	0.00
первісна вартість	1001	0.00	0.00
накоплена амортизація	1002	0.00	0.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0.00	0.00
Основні засоби	1010	17 254.30	13 654.70
первісна вартість	1011	28 484.40	27 155.60
знос	1012	11 230.10	13 500.90
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	0.00
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0.00	0.00
Інші необоротні активи	1090	0.00	0.00
Усього за розділом I	1095	17 254.30	13 654.70
II. Оборотні активи Запаси	1100	7 425.60	27 545.70
у тому числі готова продукція	1103	7 425.60	17 345.70
Поточні біологічні активи	1110	0.00	0.00
Дебиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	14 169.00	21 653.10
Дебиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	0.00	0.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	0.00	0.00
Інша поточна дебиторська заборгованість	1155	2 206.10	4 308.80
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	0.00
Г роші та їх еквіваленти	1165	515.10	370.90
Витрати майбутніх періодів	1170	0.00	0.00
Інші оборотні активи	1190	25 054.50	42 789.90
Усього за розділом II	1195	49 370.30	96 668.40
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	0.00
Баланс	1300	66 624.60	110 323.10

Додаток 4: Активи ПП «ТІМУРАГРО» за 2021 рік

Пасив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	15 000.00	15 000.00
Додатковий капітал	1410	0.00	0.00
Резервний капітал	1415	0.00	0.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 174.50	4 086.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	0.00
Усього за розділом I	1495	18 174.50	19 086.00
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0.00	0.00
Короткострокові кредити банків	1600	0.00	0.00
III. Поточні зобов'язання Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	0.00
товари, роботи, послуги	1615	48 393.80	91 210.20
розрахунками з бюджетом	1620	0.00	0.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	0.00
розрахунками зі страхування	1625	23.40	8.80
розрахунками з оплати праці	1630	32.90	18.10
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	0.00
Інші поточні зобов'язання	1690	0.00	0.00
Усього за розділом III	1695	48 450.10	91 237.10
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	0.00
Баланс	1900	66 624.60	110 323.10

Додаток 5: Пасиви ПП «ТІМУРАГРО» за 2021 рік

Звіт про фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	184 078.00	96 009.80
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	162 476.00	89 062.50
Інші операційні доходи	2120	142.80	795.60
Інші операційні витрати	2180	2 396.40	1 575.10
Інші доходи	2240	0.00	2 720.10
Інші витрати	2270	18 236.80	8 325.20
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	184 220.80	99 525.50
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	183 109.20	98 962.80
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	1 111.60	562.70
Податок на прибуток	2300	200.10	101.30
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	911.50	461.40

Додаток 6: Звіт про фін. результати ПП «ТІМУРАГРО» за 2021 рік

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ТІМУРАГРО»
#37163073

Фінансова звітність за 2022 рік

2022 2021 2020

Ј0901107 Фінансова звітність малого підприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
Основні засоби:	1010	13 654.70	6 505.20
первісна вартість	1011	27 155.60	23 859.00
знос	1012	13 500.90	17 353.80
Усього за розділом I	1095	13 654.70	6 505.20
II. Оборотні активи Запаси:	1100	27 545.70	10 557.70
у тому числі готова продукція	1103	17 345.70	10 557.70
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	21 653.10	21 072.20
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	7 813.30	
у тому числі з податку на прибуток	1136	2 497.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4 308.80	1 289.90
Гроші та їх еквіваленти	1165	370.90	11 323.10
Інші оборотні активи	1190	42 789.90	
Усього за розділом II	1195	96 668.40	52 056.20
Баланс	1300	110 323.10	58 561.40

Додаток 7:Активи ПП «ТІМУРАГРО» за 2022 рік

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	15 000.00	500.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	4 086.00	4 767.90
Неоплачений капітал	1425	500.00	
Усього за розділом I	1495	19 086.00	4 767.90
товари, роботи, послуги	1615	91 210.20	34 598.80
розрахунками зі страхування	1625	8.80	70.00
розрахунками з оплати праці	1630	18.10	
Інші поточні зобов'язання	1690	19 124.70	
Усього за розділом III	1695	91 237.10	53 793.50
Баланс	1900	110 323.10	58 561.40

Додаток 8:Пасиви ПП «ТІМУРАГРО» за 2022 рік

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	147 949.20	184 078.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	131 484.90	162 476.00
Інші операційні доходи	2120	142.80	142.80
Інші операційні витрати	2180	1 039.90	2 396.40
Інші витрати	2270	14 735.60	18 236.80
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	148 092.00	184 220.80
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	147 260.40	183 109.20
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	831.60	1 111.60
Податок на прибуток	2300	149.70	200.10
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	681.90	911.50

Додаток 9: Звіт про фін.результати ПП «ТІМУРАГРО» за 2022 рік